

Karelia-ammattikorkeakoulu
Geronomi (AMK)

Elinvoimainen maaseutu ikääntyvien tukena

Ikääntyvien kokemuksia palvelujen saavutettavuudesta ja tuen saamisesta maaseudulla

Elina Hartikainen

Opinnäytetyö, Toukokuu 2025

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2025
Geronomikoulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Elina Hartikainen

Nimeke
Elinvoimainen maaseutu ikääntyvien tukena : Ikääntyvien kokemuksia palvelujen saavutettavuudesta ja tuen saamisesta maaseudulla

Toimeksiantaja
Pohjois-Savon Kylät ry

Tiivistelmä

Väestörakenteen muuttuessa ja palveluiden keskittyessä kaupunkeihin on maaseudun elinvoiman ja palveluiden turvaamiseksi kehitettävä uudenlaisia ratkaisuja ja tiiviimpää eri sektorien yhteistyötä. Palveluverkoston harveneminen heikentää maaseudun elinvoimaa ja palveluiden yhdenvertaista saavutettavuutta.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli muodostaa käsitys ikääntyvien kokemuksista tuen saamisesta, palvelujen saavutettavuudesta ja palvelujen kehittämisestä maaseudulla. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselyllä ja analysoitiin teemoittelulla. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Pohjois-Savon Kylät ry.

Opinnäytetyön tulosten mukaan maaseudulla asuvat ikääntyvät kokivat palveluiden saavutettavuuden ja maaseudulla asuvien yhdenvertaisuuden heikentyneen merkittävästi. Ikääntyvät kokivat palveluiden keskittämisen uhkana maaseudun elinvoimalle. Ikääntyvät kokivat, ettei maaseudun asukkaita huomioitu riittävästi päätöksenteossa ja palveluja suunniteltaessa. Tulokset osoittivat, että ikääntyvät suhtautuivat myönteisemmin liikkuvien, kuin sähköisten palvelujen kehittämiseen. Opinnäytetyön tulosten perusteella maaseudulla läheisavun ja yhteisöllisyyden rooli on merkittävä ikääntyvien arjessa. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää eri sektorien toiminnan ja palvelujen kehittämisessä, sekä paikallisessa kehittämisessä maaseudulla.

Kieli
suomi

Sivuja 64
Liitteet 3
Liitesivumäärä 6

Asiasanat
maaseutu, ikääntyneet, palvelut

THESIS
May 2025
Degree Programme in Applied Gerontology

Tikkarinne 9
FI-80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 13 260 600

Author
Elina Hartikainen

Title
A Vibrant Countryside That Supports Older People : Experiences of Older People on Accessibility of Services and Receiving Support in Rural Areas

Commissioned by
Pohjois-Savon Kylät ry

Abstract

As demographics change and services become more concentrated into cities, new solutions and closer cooperation between different sectors should be developed. The vitality of rural areas and the equal accessibility of services weaken when the service network is thinning.

The purpose of this thesis, commissioned by Pohjois-Savon Kylät ry., was to gain an understanding of the experiences of older people in receiving support as well as accessibility and the development of services in rural areas. The aim of this thesis was to explore where the older people receive support. The thesis was carried out as qualitative research. The material was collected using an online by questionnaire and analyzed by thematically.

According to the results of the thesis, older people experienced that the accessibility of the services and the equality of people living in rural areas had decreased significantly. They perceived that the centralisation of services threatened the vitality of rural areas and the rural residents were not sufficiently taken into account when decisions were made and services planned. The development of mobile services was seen more positively than the development of electronic services. The role of neighbourly help and community spirit is significant in the daily lives of older people. The thesis could be utilized to develop activities and services in different sectors as well as in local development in rural areas.

Language
Finnish

Pages 64
Appendices 3
Pages of Appendices 6

Keywords
countryside, older people, services

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Maaseutu – muutosta ja mahdollisuuksia	6
2.1	Muuttuva maaseutu	6
2.2	Alueellinen eriytyminen, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus.....	9
2.3	Läheisapu ja yhteisöllisyys.....	14
2.4	Sosiaali- ja terveyspalvelut maaseudulla	18
2.5	Etä- ja sähköisten palvelujen mahdollisuudet maaseudulla	20
2.6	Liikkuvien palvelujen ja monipalvelukeskusten mahdollisuudet maaseudulla	24
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	28
4	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	28
4.1	Toimeksiantaja ja kohderyhmä	28
4.2	Laadullinen tutkimus	29
4.3	Aineistonhankinta Webropol kyselyllä.....	29
4.4	Laadullisen tiedon analysointi teemoittelulla	32
5	Tulokset	33
5.1	Vastaajien taustatiedot	33
5.2	Ikääntyvien kokemuksia palvelujen saavutettavuudesta ja tuen saamisesta maaseudulla	34
5.3	Ikääntyvien ajatuksia maaseudulla tarjottavien palvelujen kehittämisestä.....	40
6	Pohdinta ja johtopäätökset.....	53
6.1	Tulosten merkitys suhteessa aikaisempaan tietoon.....	53
6.2	Luotettavuus ja eettisyys	58
6.3	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	60
6.4	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet.....	61
	Lähteet.....	63

Liitteet

Liite 1	Webropol -kyselylomake
Liite 2	Kyselylomakkeen saatekirje
Liite 3	Opinnäytetyön tietosuojaseloste

1 Johdanto

Työskentelin kesällä 2024 Pohjois-Savon Kylät ry:llä viestintä ja kyläkoordinaattorina. Vieraillessani maaseutukyliä kesätapahtumissa ja kohdatessani ikääntyviä, aloin pohtia mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea, sekä millainen rooli kyläyhteisöillä ja eri sektorien toimijoilla on maaseudulla asuvien ikääntyvien arjessa. Aloin pohtia myös, millaisena maaseudulla asuvat ikääntyvät kokevat nykyisen palvelujärjestelmän saavutettavuuden ja millaisia ajatuksia ikääntyvillä on maaseudun palvelujen kehittämisestä.

Kesän aikana syntyi idea opinnäytetyölle, jonka tarkoituksena oli muodostaa käsitys ikääntyvien kokemuksista tuen saamisesta, palvelujen saavutettavuudesta ja palvelujen kehittämisestä maaseudulla. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan maaseudulla asuvia yli 65-vuotiaita. Koska tarkoituksena oli muodostaa laajempi käsitys, mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea, opinnäytetyössä huomioitiin kaikkien eri sektorien palvelut, sekä läheisavun ja yhteisöllisyyden merkitys ikääntyvien arkeen.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, koska esimerkiksi väestön väheneminen, syntyvyyden lasku ja ikääntyvän väestön määrän kasvu haastaa tulevaisuudessa palvelujärjestelmää ja sen kehittämistä. Maaseutualueiden eriytyminen ja palvelujen keskittyminen kaupunkeihin vahvistaa tarvetta kehittää maaseudulle palvelujen tuottamiseksi uudenlaisia innovatiivisia ratkaisuja, sekä tiiviimpää yhteistyötä eri sektoreiden ja toimijoiden välillä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 12, 20.)

Opinnäytetyön tietoperusta rakentui keskeisten käsitteiden pohjalta, joita olivat muun muassa maaseudun palvelujen saavutettavuus, alueellinen eriytyminen, läheisapu, yhteisöllisyys, julkinen-, yksityinen ja kolmas sektori, sähköiset palvelut, liikkuvat palvelut ja monipalvelukeskukset. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Pohjois-Savon Kylät ry. Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä

opinnäytetyönä. Aineistonkeruu toteutettiin Webropol -järjestelmällä ja saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti teemoittelun avulla.

Opinnäytetyön tulosten mukaan voitiin todeta ikääntyvien kokevan maaseudun palvelujen saavutettavuuden, sekä yhdenvertaisuuden kokemusten heikentyneen merkittävästi. Opinnäytetyön tulosten mukaan maaseudulle on suuri tarve kehittää palvelujen saavutettavuuden parantamiseksi uudenlaisia ratkaisuja esimerkiksi liikkuvien tai sähköisten palvelujen tai monipalvelukeskusten avulla.

2 Maaseutu – muutosta ja mahdollisuuksia

2.1 Muuttuva maaseutu

Suomessa kansallisen kaupunki-maaseutuluokituksen neljä eri maaseutuluokkaa kattavat alueina Suomen pinta-alasta 95 prosenttia. Kullakin eri maaseutuluokkaan kuuluvalla alueella on omanlaisensa olosuhteet ja erityispiirteet. Kaupungin läheinen maaseutu sijaitsee nimensä mukaisesti kaupunkien läheisyydessä ja nivoutuu kaupunkien työssäkäyntialueeseen. Maaseudun paikalliskeskukset ovat maaseudulla sijaitsevia taajamia ja kirkonkyliä. Ydinmaaseutu on tyypillisesti tiiviisti asuttua. Ydinmaaseutualueilla maankäyttö on intensiivistä ja elinkeinorakenne monipuolista. Harvaan asuttu maaseutu puolestaan on suurimmaksi osaksi metsää ja korkeintaan pienet toimintojen keskittymät sijaitsevat tavallisesti kaukana toisistaan. Maaseudulla asuu 27 prosenttia Suomen väestöstä, josta seitsemän prosenttia kaupungin läheisellä maaseudulla, kuusi prosenttia maaseudun paikalliskeskuksissa, kymmenen prosenttia ydinmaaseudulla, sekä viisi prosenttia harvaan asutuilla alueilla. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 3.)

Maaseudun elinvoimaisuutta haastavat ajankohtaisesti väestön väheneminen ja ikääntyminen, sekä syntyvyyden lasku. Väestön rakennetta maaseudulla muuttavat esimerkiksi naisten ja nuorten muuttotappiot, eliniän piteneminen, sekä palvelujen ja maahanmuuton keskittyminen kaupunkeihin. Työllistymisen

haasteet vaikuttavat maaseudun veto- ja pitovoimaan ja työvoimapula tulee merkittävästi tulevaisuudessa näkymään maaseudulla muun muassa sosiaali- ja terveysalalla. Edellä mainitut muutokset lisäävät alueiden eriytyvää kehitystä ja vaikuttavat palvelujen, työpaikkojen ja koulutuksen tarjontaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 12.)

Vuosikymmenten kuluessa maaseutualueilta palvelut ovat vähentyneet. Palvelujen toimivuudessa, saavutettavuudessa ja saatavuudessa on haasteita. Yhteiskunnan muuttuessa maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämiseksi tarvitaan uusia innovatiivisia ratkaisuja palvelujen järjestämiseksi. Maaseudun elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää, että eri sektoreiden yhteistyötä vahvistetaan, sekä maaseudun elinkeinoja, teknologiaa ja liikkuvia palveluja kehitetään. Kaupunkien ja maaseudun välistä vuorovaikutusta on vahvistettava. (Maa- ja metsätalousministeriö 2004, 11.)

Maaseudun merkityksen koetaan tulevaisuudessa pääosin vahvistuvan. Harvoin suomalaiset kokevat maaseutua rasitteena, eikä lähtökohtaisesti syrjäseutuja haluta ajettavan alas, yhdyskuntarakennetta tiivistettävän tai rakentamista maaseudulle rajoitettavan. Sen sijaan suomalaiset toivovat maaseudulla asumisen lisääntyvän tiiviin kaupunkiasumisen sijaan. Kiinnostus maaseudulla työskentelemiseen ja asumiseen on kasvanut, mutta toisaalta osa näkee maaseudun vain paikkana, josta omistetaan omaisuutta, kuten metsää tai peltoa. (Luonnonvarakeskus 2024, 3, 131–132, 134.)

Maaseudulla arjen turvallisuutta ja sujuvuutta edistäviksi tekijöiksi koetaan etenkin palvelujen saatavuus ja saavutettavuus, fyysinen ja henkinen terveys, turvallisuus, taloudellinen toimeentulo, sekä sosiaaliset tukiverkot. Kuitenkin ristiriitaisesti juuri näiden tekijöiden ei maaseudulla koeta toteutuvan ja vähiten toteutuvaksi näistä koetaan riittävä toimeentulo ja palvelujen saatavuus, sekä saavutettavuus. Varsinkin harvaan asutuilla alueilla koetaan yhä vähemmän oikeudenmukaisuutta ja kokemusta siitä, että on mahdollisuus vaikuttaa. Maaseudulla arjen voimavaroiksi koetaan useimmiten omat taidot ja osaaminen, turvallisuus, harrastusmahdollisuudet ja mahdollisuus nauttia luonnosta. Luonnosta nauttimisen merkitys on korostunut maaseudulla verraten kaupunkiin, jossa

palvelujen helppo saatavuus koetaan merkityksellisemmäksi. (Luonnonvarakeskus 2024, 133–134, 138.)

Maaseutuun suhtaudutaan Suomessa myönteisesti, se nähdään voimavarana ja keskeisenä osana kulttuuriperintöä. Maaseudun koetaan tarjoavan hyvää elämää, tilaa, rauhaa ja mahdollisuuksia virkistyä. Luonto ja luontoyhteys, viihtyisä ympäristö, sekä ympäristöystävällinen ja stressitön elämäntapa koetaan keskeisiksi maaseudun elementeiksi. (Luonnonvarakeskus 2024, 3, 131–132, 134.)

Luontosuhteen ja hyvinvoinnin tukemiseen maaseutu tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia. Suomalaisista 96 prosenttia ulkoilee, suosituimpia lajeja ovat muun muassa pyöräily, uinti, kävely, marjastus, kalastus ja veneily. Ulkoilun ja liikunnan tukemiseksi muun muassa luontoreittien ja kevyen liikenteen väylien kehittämisessä kuntien rooli on merkittävä. Eräharrastukset, kuten metsästys ja kalastus ovat maaseudulla myös tulonlähde ja seurojen ikääntyessä nuorten löytäminen lajien pariin on kestävän toiminnan kannalta tärkeää. Luonto- ja eläinavusteiset menetelmät ovat tutkitusti vaikuttavia etenkin kuntoutuksessa, ja niitä tulisi käyttää yhä laajemmin ennaltaehkäisevissä, sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Green Care toiminta, kuten eläinavusteiset terapiat, sekä maataloilla ja puutarhoilla toteutettava kuntouttava työtoiminta tarjoaa mahdollisuuksia maaseudulla myös yrittäjyydelle. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 27–29.)

Eri maaseututyypeistä yrittäjyys on yleisintä harvaan asutulla alueella. Kuitenkin kiinnostus yritystoimintaan maaseudulla yleisesti, myös etä- ja monipaikkaisesti on laskenut. Maaseudun nähdään tarjoavan mahdollisuuksia uusiutuvaan energiaan, kaivostoimintaan, maa- ja puutarhatalouteen, sekä luonnon ja maaseudun elämys- ja virkistyspalveluihin liittyen. Liiketoiminnan mahdollisuuksista heikoimpana koetaan luomutuotannon, sekä luonnon ja maaseudun hyvinvointipalvelujen mahdollisuudet. Toisaalta maaseudulle investoimiseen ja ulkomaiseen työvoimaan suhtaudutaan yhä positiivisemmin. Eri väestöryhmistä nuorten kaupunkilaisten käsitykset maaseudusta ovat kapeimpia ja vähiten positiivisia, vaikka toisaalta heitä maaseudulle muuttaminen kiinnostaa eniten, sekä maaseudulla yrittäminenkin melko paljon. Maaseudun elinvoimaisuuden ja kehityksen kannalta suuressa roolissa ovat työvoiman saatavuus, sekä yritysten

omistajanvaihdokset. Elinvoimaa etenkin ydinmaaseudulla haastaa maatilojen väheneminen. (Luonnonvarakeskus 2024, 136–137, 139.)

Maaseutu koetaan tärkeänä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä, sekä sen nähdään olevan keskeinen osa huoltovarmuutta ja tärkeässä roolissa erilaisten kriisien aikana. (Luonnonvarakeskus 2024, 134.) Huoltovarmuuden edistämiseksi maaseudun elinvoimaa on tärkeää tukea ja huolehtia kriittisistä palveluista, yritystoiminnasta ja osaavan työvoiman saatavuudesta. Maaseudulla infrastruktuuri, energian saatavuus, ruoantuotanto ja vesihuolto ovat huoltovarmuuden näkökulmasta tärkeitä tekijöitä. Huomiota on kiinnitettävä myös terveydenhuollon ja logistiikan toimivuuteen, tiestön kuntoon, sekä toimiviin tietoliikenneyhteyksiin. Niin normaaliolojen, häiriötilanteiden kuin poikkeusolojenkin aikana maaseudulla sujuva arki, sekä yritystoiminnan kannattavuus ja toimintavarmuus on tärkeää. Osana huoltovarmuutta esimerkiksi ruokajärjestelmän on oltava riittävän hajautettua. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 35.)

2.2 Alueellinen eriytyminen, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Suomessa jokaisella on oikeus vapaasti valita asuinpaikkansa (Suomen perustuslaki 731/1999). Oikeudenmukainen yhteiskunta edellyttää, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuus hyvään elämään asuinpaikasta riippumatta. Eri alueiden kehitys on toisistaan riippuvaista ja sitä entisestään vahvistaa väestön monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden lisääntyminen. Maaseutu, saaristo, kuntakeskukset ja kaupungit tarvitsevat kaikki toisiaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 20, 44.)

Politiikassa maaseudun palvelujen saatavuuden rajoittamiseen suhtaudutaan yhä myönteisemmin, vaikka toisaalta maaseutua ei haluttaisi kuihduttaa. Julkisten varojen kohdentamisessa esimerkiksi monipaikkaisuus, maahanmuutto ja maalle muutto ovat merkittäviä ajankohtaisia kysymyksiä. Tulevaisuudessa varsin harvaan asutuilla alueilla alueellinen eriytyminen saattaa lisääntyä samalla, kun paikallisen kehittämisen ja innovatiivisten paikallisten ratkaisujen,

sekä kolmannen sektorin merkitys korostuu. (Luonnonvarakeskus 2024, 135, 139.)

Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta edellyttää toimivaa demokratiaa, alueiden nykyisten asukkaiden aktiivisuutta, sekä tulevien sukupolvien huomioimista päätöksenteossa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 57.) Maaseudun asukkaat tulisi nähdä palvelujen käyttäjien sijaan aktiivisina toimijoina, joiden yhteistointaa kunta edistää ja tukee. Elinvoimaiset maaseutukunnat ovat yhteisöjä, joissa asukkaat tulevat kuulluksi ja heitä osallistetaan toimintaan. (Kauronen & Lehtonen 2017, 51-53.)

Osallisuutta rakennetaan sosiaalisten suhteiden ja kohtaamisten, kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemusten, sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen kokemusten kautta. Osallisuudella on vahva merkitys alueiden elinvoimaisuuden lisäksi hyvinvointiin ja terveyteen. Osallisuutta edistämällä voidaan ehkäistä köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 57.) Ympäristöoikeudenmukaisuuden näkökulmasta oikeudenmukaisuus voidaan nähdä reiluutena eri toimijoiden, alueiden ja sukupolvien välillä. Oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi ihmisillä on oltava riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 21–22, 26.)

Sosiaalista eriarvoisuutta on tarkasteltava kriittisesti palvelujärjestelmää kehitettäessä ja suunniteltaessa. Ikääntyneiden luottamus yhteiskunnan rakenteisiin on vahvasti yhteydessä sosioekonomiseen asemaan ja etenkin poliittiseen järjestelmään liittyvän luottamuksen osalta koulutustasoon, sillä matalammin koulutetut luottavat yhteiskunnan rakenteisiin vähemmän. Palveluihin kohdistuvaan luottamukseen vaikuttavat vahvasti omat ja lähiympäristön kokemukset ja odotukset. Myös heikompi toimintakyky on selvästi yhteydessä alhaisempaan luottamukseen. Ikääntyneiden luottamus terveydenhuoltoon on suhteellisen vahva, vaikkakin terveydenhuollon tila huolestuttaa ikääntyneitä. Sen sijaan ikääntyneiden luottamus ikääntyneiden palveluja kohtaan vaikuttaa heikolta. Vain harvat luottavat saavansa tarpeen tullen kotihoidon tai ympärivuorokautisen hoidon palveluja. (Jylhä, Valkama, Raitanen & Tiainen 2025, 52–54.)

Julkisten investointien keskittyminen yliopistokaupunkien ympärille on lisännyt alueellista eriarvoistumista. Maaseudulla asuminen, työskentely ja yrittäjyys edellyttää yksityisten ja julkisten palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Erityistä huomiota maaseudulla asumisen, työskentelyn ja yrittäjyyden mahdollisuuksien osalta on kiinnitettävä peruspalveluihin, riittävään toimeentuloon, sekä toimivaan infrastruktuuriin ja kulkuyhteyksiin. Erilaisia ympäristöjä ja palveluja maaseudulla suunniteltaessa olisi huomioitava entistä paremmin ihmisten ja yhteisöjen tarpeet paikallisesti, sekä etätyön ja monipaikkaisuuden lisääntyminen. Maaseutualueet ja niiden toimijat tulisi huomioida vahvemmin tietotalouden kehittämisessä, innovaatiotoiminnassa ja -rahoituksessa. Maaseudulla rakennuskannan kehittämisellä, uudella ja perinnerakentamisella, sekä kulttuuriperinnön vaalimisella on keskeinen merkitys maaseudun pysymiseen houkuttelevana asumiselle, yrittäjyydelle ja palveluille. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 21–22, 44, 26.)

Lähipalvelujen olemassaolo ja toimivuus vaikuttaa keskeisesti päätöksiin asua tai muuttaa maaseudulle, mutta toisaalta lähipalvelujen säilyminen edellyttää alueen asukkailta sitoutumista ja palvelujen käyttämistä. Maaseudulla palvelujen harveneminen heikentää yhdenvertaista palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, sekä maaseudulla asumisen mahdollisuuksia merkittävästi. Palveluja keskitettäessä sopivien etäisyyksien arvioiminen voi olla vaikeaa, sillä esimerkiksi heikkojen kulkuyhteyksien päässä asuvalle autottomalle ikääntyneelle kohtuullinen etäisyys palveluihin voi olla lyhyempi, kuin vaikkapa nuorelle autolla liikkuvalla. (Kumpulainen 2014, 44–46, 61.) Eri sektorien ja toimijoiden välinen yhteistyö yhteiskunnallisten toimintojen ja palvelujen ylläpitämisessä ja niiden kehittämisessä on tärkeä. Maaseudun elinkeinoelämän ja työllisyyden kehittämisessä, sekä palvelujen tuottamisessa yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön merkitys kasvaa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 20.)

Kuntaliitosten myötä kuntien pyrkiessä säästämään taloudellisesti palveluja keskittämällä, maaseutualueilla palvelujen saatavuuden heikentyminen on vaikuttanut negatiivisesti alueiden elinvoimaan. Kuntaliitoksiin suhtaudutaan usein kriittisesti, sillä vaikka liitoksia on perusteltu lähipalvelujen säilymisen turvaamisella, on palveluja saatettu silti lakkauttaa kiivaasti. Kunnallisten palvelujen

vähenneminen aiheuttaa negatiivisen kierteen, jossa palvelujen lakkautuessa toinen toisensa jälkeen myös yksityisten palvelujen saatavuus heikentyy. (Kumpulainen 2014, 44–46, 61.)

Suomessa kunnat ovat esimerkiksi lakkauttaneet kouluja nopealla tahdilla. Vuosina 2011–2018 kunnat lakkauttivat 518 koulua, joista 66 prosenttia sijaitsi maaseudulla, suurin osa harvaan asutuilla alueilla. Alueilla, joista koulu oli suljettu, oli väestönkehitys muuttunut yhä negatiivisemmaksi ja negatiivisinta se on ollut harvaan asutuilla alueilla. Kouluja sulkemalla kunnat ovat vahvistaneet jo ennestään negatiivista väestönkehitystä. Samalla koulujen saavutettavuus on heikentynyt ja koulumatkat kasvaneet. (Lehtonen 2021.) Lapsiperheet edellyttävät maaseudulla asumiselta peruskoulutusta ja varhaiskasvatusta lähipalveluna. Koulutuksen järjestämistä etäopetuksena, teknologiaa osana opetusta, sekä rakennusten monikäyttöisyyttä tulisi kehittää. Varhaiskasvatuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehtiminen edistää alueellista yhdenvertaisuutta, sekä maaseudun lasten ja naisten etua. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 45–46, 49–50.)

Väestönkehityksen näkökulmasta palveluja tulisi tuottaa rohkeasti uudella tavoin ja digitalisaatio tarjoaakin palvelujen järjestämiselle uusia mahdollisuuksia. Jotta maaseudun asukkailla olisi aidosti ja tasavertaisesti mahdollisuus käyttää digitaalisia- ja sähköisiä palveluja, edellyttää se maaseudulla riittäviä tietoliikenneyhteyksiä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 44.) Tietoliikenneyhteyksiä on pyritty parantamaan valokuituverkkoja rakentamalla. Maaseutualueilla, joissa ei ole valokuituverkkoa, on havaittu väestön vähennemisen olevan voimakkaampaa. Vähenevä väestö vähentää edelleen valokuituverkon kysyntää, jolloin myös todennäköisyys sen rakentamiselle laskee. Toimivat tietoliikenneyhteydet voivat parhaimmillaan houkutella muuttajia ja parhaassa tapauksessa valokuituverkon ansiosta väestön rakenne maaseutualueilla on voinut parantua tai vähenneminen pysähtyä. Toisaalta mitä paremmat edellytykset valokuituverkon rakentamiselle on, sitä paremmat mahdollisuudet alueen asukkailla on myös käyttää sähköisiä palveluja. (Kauronen & Lehtonen 2017, 92, 96.)

Maaseudulla asumisen eduiksi koetaan usein tyytyväisyys elinympäristöön, sosiaaliseen tukeen ja yhteisöllisyyteen, sekä mahdollisuudet toteuttaa mielekkäitä asioita. Maaseudulla merkitykselliseksi koetaan yhteenkuuluvuus, yhteisöllisyys, vastavuoroinen välittäminen ja toisista huolehtiminen, sekä naapuriapu. Ikääntymisen myötä maaseudulla asuminen edellyttää olennaisesti terveyden ja toimintakyvyn säilymistä, joita tukevat aktiivinen arki, liikkuminen, terveelliset elämäntavat, sekä arjen toimijuus. Vastaavasti muun muassa passiivisuus arjessa altistaa toimintakyvyn laskulle. Usein ikääntyessä, kun toiminta- tai liikkumiskyky muuttuu tai sairaudet lisääntyvät, tulee eteen kysymys, voiko syrjäseudulla asumista jatkaa vai tulisiko muuttaa lähemmäksi palveluja. Oma koti koetaan kuitenkin usein niin tärkeäksi, että siellä halutaan asua mahdollisimman pitkään. Syrjäisestä sijainnista ja toimintakyvyn muuttumisesta huolimatta kotia ollaan usein valmiita kunnostamaan vastaamaan muuttuneita tarpeita. Maaseudulla asumisen edellytyksenä ikääntyneet toivovat palveluja ja apua saatavan tarvittaessa syrjäseudullekin. Omaa varallisuutta, kuten kiinteistöjä, peltoja tai metsiä halutaan usein siirtää seuraaville sukupolville niistä luopumisen sijaan. (Jaakkola 2015, 6, 25, 115–116, 161, 164, 175–176, 179.)

Terveyttä edistävässä ja hyviä elintapoja tukevassa toiminnassa maaseudulla järjestötoiminnalla on merkittävä rooli. Järjestöillä on usein hyvät voimavarat toteuttaa terveyttä edistävää toimintaa ja toisaalta toiminnan kustannukset ovat pieniä. Kunnat tukevat järjestöjen toimintaa taloudellisesti heikosti, vaikka järjestöjen etuna on, että se kohdistuu usein varhaiseen vaiheeseen ja sillä tavoitetaan keskeisiä toiminnasta hyötyviä väestöryhmiä. Ennaltaehkäisevät palvelut ja varhainen tunnistaminen ovat tärkeitä etenkin syrjäytymisvaarassa olevien, yksin asuvien, yksinäisyyttä kokevien, työttömien, ikääntyvien ja lapsiperheiden osalta. Ikääntyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien terveys voidaan kuitenkin nähdä jo heikentyneenä, jolloin palvelut kohdistuvat myöhäisempään vaiheeseen. Maaseudulla tulotaso ja koulutus ovat kaupunkiväestöön verraten alhaisempia, joka vaikuttaa maaseudulla terveyskäyttäytymiseen ja ennalta ehkäisevien palvelujen tarpeeseen. Tunnistettuja hyvinvointi- ja terveysriskejä ovat maaseudulla etenkin tupakointi, alkoholin liikakäyttö, ylipaino ja yksinäisyys. Yksinäisyydestä kärsivät maaseudulla etenkin ikääntyvät ja yksin asuvat. (Kauronen & Lehtonen 2017, 39–40, 50–53.)

Terveiden edistämässä sosiaali- ja terveyspalvelujen, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö on tärkeää. Maaseudulla yhteisöillä on mahdollisuus vaikuttaa asukkaidensa elintapoihin. Kuntien olisi tärkeää tukea yhteisöllisyyttä ja sen ylläpitämistä maaseudulla, vaikkakin yhteisöllisyyden voidaan nähdä nousevan yhteisöstä itsestään ja siihen voi olla vaikea vaikuttaa ulkoapäin. Hyviä elintapoja ja terveyttä edistävän yhteisöllisen toiminnan edellytyksenä on siihen sopivien tilojen olemassaolo. Kuntien näkökulmasta maaseudun terveyttä edistävää toimintaa voidaan tukea esimerkiksi huolehtimalla toimivista kulkuyhteyksistä, tukemalla kerhotoimintaa, ylläpitämällä kirjastoja, sekä koulujen ja paikallisten liikuntapaikkojen tiloja. (Kauronen & Lehtonen 2017, 51–53.)

Maaseudun asukkaiden mahdollisuuksia saavuttaa kulttuuria, kirjastoja, sekä liikunta- ja nuorisopalveluja on tärkeää kehittää ja se edellyttää yhteiskunnalta resurssien kohdentamista. Kirjastot ja kirjastoautot ovat maaseudulla tärkeitä palveluja, joista on usein saatavilla monenlaisia muitakin palvelumuotoja. Kansalaisopistojen tarjoamat kurssit maaseudulla tukevat alueiden asukkaiden hyvinvointia, sekä edistävät harrastustoimintaa ja oppimista. Maaseututaajamien museot, konsertti- ja teatteripaikat, sekä kylä- ja seurantalot elävöittävät maaseutua, tukevat maaseudun vetovoimaa, sekä edistävät matkailua. Kevyen liikenteen väylien kehittäminen edistää kestävä ja hyvinvointia tukevaa liikunnasta kylä- ja kuntakeskusten välillä ja infrastruktuuria kehitettäessä tiestön kunnosta, toimivista tietoliikenneyhteyksistä ja kohtuuhintaisesta sähköstä huolehtiminen edistää alueiden veto- ja pitovoimaa. Tieverkon rapautuminen, korjausvelka ja yksityisteiden kunnossapidon puutteet puolestaan heikentävät maaseudun saavutettavuutta ja vaikeuttavat liikkuvien palvelujen kehittämistä. Toimivat tietoliikenneyhteydet edistävät yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 50–53.)

2.3 Läheisapu ja yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys tukee ihmisen sosiaalisen identiteetin kehittymistä. Yhteisössä toimiessaan ihminen voi kokea yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Osaksi yhteisöä ihminen kiinnittyy sosiaalistumisen ja vuorovaikutuksen kautta.

(Jaakkola 2015, 25.) Ikääntyväksi ihmiseksi tilastollisesti voidaan katsoa yli 65-vuotias ja toisaalta toimintakykyyn perustuvan määritelmän mukaan yli 75-vuotias. Ikääntyvälle ei ole kuitenkaan yhtä ainoaa määritelmää. Ikääntyminen voidaan myös subjektiivisesti kokea ja määritellä eri tavoin. (Verner 2024.)

Ikääntyvällä yhteisön normien ja arvojen hyväksyminen paikalliseen yhteisöön liittyessään luo mahdollisuuden yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksille. Paikallisen yhteisön arvot muovaantuvat osaksi identiteettiä ja voimavaroja. Yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset luovat myös turvallisuutta. (Jaakkola 2015, 25.) Ikääntyessä turvattomuuden tunne lisääntyy ja sitä voivat lisätä entisestään muun muassa yhteiskunnan muutokset, sekä palvelujärjestelmien monimutkaisuus tai palvelujen heikko saavutettavuus. Turvattomuutta voivat aiheuttaa esimerkiksi terveysongelmat tai toimintakyvyn muuttuessa pelko tulla riippuvaiseksi ulkopuolisesta avusta tai laitoshoitoon joutumisesta. Yksi turvattomuutta lisäävä keskeinen tekijä on yksinäisyys, jolle yksin asuminen altistaa. Yksin asuvien ikääntyneiden määrä on lisääntynyt. (Sisäministeriö 2014, 25.)

Maaseudulla asuville ikääntyville yhteisöön kuulumisen, hyväksytyksi, arvostetuksi ja kuulluksi tulemisen kokemukset ovat tärkeitä voimavaroja. Ikääntyvien arkeen vaikuttavat keskeisesti asenteet, arvot, kulttuurisesti peritty toimijuus, sekä jopa ajatus siitä, että pitää vaan pärjätä. Parhaimmillaan toimijuus on osallistumista ja tekemistä, joka edistää yhteisöllisyyttä ja yhteisöön kiinnittymistä, sekä tukee hyvinvointia ja elämönhallinnan kokemusta. Elämönhallinnan kokemusta ikääntyneillä edistävät myös fyysinen aktiivisuus, yhdessä tekeminen ja sen kautta saatu yhteenkuuluvuuden tunne. Aktiivinen toimijuus, yhteisöllisyys ja vastavuoroinen huolehtiminen ovat yhteisössä merkityksellisiä asioita. Toisaalta sosiaalista osallistumista maaseudulla haastavat pitkät välimatkat, sekä palvelujen saatavuus ja saavutettavuus. (Jaakkola 2015, 5–6, 25, 181.)

Erilaisista häiriö- ja poikkeustilanteista osa ikääntyneistä selviää hyvin, sillä he ovat eläneet silloin, kun ylimääräisiä mukavuuksia ei ollut. Heikentynyt toimintakyky ja riippuvuus säännöllisestä avusta haastavat tilanteista selviytymistä. (Sisäministeriö 2014, 25.) Osa ikääntyneistä on kasvanut lapsuutensa maalla

suurperheissä ja siten arvoihin ja luontaiseksi osaksi elämää on usein juurtunut vastavuoroinen huolehtiminen ja välittäminen, yhteisöllisyys ja sosiaalisuus. Auttamiseen ja ahkeraan työntekoon on totuttu, koska on ollut välttämätöntä tulla toimeen, toisaalta se on opittu myös kulttuurisista malleista. Sosiaalistuminen on tapahtunut usein tekemisen ja oppimisen, kuten kädentaitojen, puutarhan hoidon, kalastuksen ja metsästyksen kautta. Yhä edelleen maaseudulla maatalous ja omavaraisuus näyttäytyy vahvasti muun muassa lähiruoan tuotannon ja kädentaitojen kautta. (Jaakkola 2015, 104, 116–118, 126–127, 130, 135, 154.)

Runsaan kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman, sekä aktiivisen yhteisöllisyyden omaava yhteisö on merkittävä voimavara ikääntyneen arjessa ja elämässä. Ikääntyvät kokevat yhteisöllisyyden lisäävän inhimillistä pääomaa, sekä yhteisön sosiaalista pääomaa. Yhteisöllisyyden merkitys näyttää säilyvän, vaikka sosiaalinen tukiverkko pienenisi, naapuriapu vähenisi tai toimintaympäristö muuttuisi. Yhteisöllisyys lisää mielihyvän kokemuksia ja tunnetta joukkoon kuulumisesta, sekä edistää toisten samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten löytämistä. Väestön ikääntyessä vastuu yhteisöllisyyttä edistävän toiminnan säilymisestä siirtyy nuoremmille sukupolville ja on pitkälti riippuvaista heidän aktiivisuudesta. Merkittävässä roolissa yhteisöllisyyden edistämisessä ovat paikallinen kehittäminen, vaikuttamismahdollisuudet, sekä järjestö-, kansalais- ja vapaaehtoistoiminta. (Jaakkola 2015, 117–118, 124, 210–211.)

Paikallista yhteisöllisyyttä vahvistamalla ja ylisukupolvisuutta tukemalla sosiaalisen pääoman on mahdollista kasvaa, joka on tärkeää niin paikallisesti kuin yhteiskunnallisesti. Kylätoiminta tukee paikallisen kehittämisen mahdollisuuksia ja erilaiset kyläyhdistykset, metsästys- ja nuorisoseurat, kulttuuriyhdistykset ja muut toimijat vahvistavat ja ylläpitävät yhteisöllisyyttä. Uskonnollisilla yhteisöillä on tärkeä rooli paikallisten voimavarojen tukemisessa ja edistämisessä. Erilaisien toimijoiden toimintaedellytyksistä on tärkeää pitää huolta, kuten myös yhteisöllisistä kokoontumistiloista, jotka tukevat yhteisöön sitoutumista. Maaseudun yhteisöllisyyden edistämiseksi eri väestöryhmien, kuten ikääntyneiden, nuorten, yksin asuvien, sekä maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen on tärkeää. Toimintaa on tärkeää kehittää eri väestöryhmille sopivaksi ja heitä kuunnellen.

Monipaikkaisuuden lisääntyessä monipaikkaisesti asuvien ihmisten ajatukset rikastavat paikallista kehittämistä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 57–58.)

Maaseudun kulttuurissa kiireettömän elämän kokemus ja yhteisön vastavuoroinen huolehtiminen on säilynyt. Maaseudulla tavallista on, että tuntematonta voi tervehtiä, kylään voi mennä kutsumatta ja ympäristö koetaan niin turvalliseksi, ettei kodin oveakaan välttämättä tarvitse lukita. Omakotitalossa asuville ikääntyneille haasteeksi ajan myötä voivat muodostua raskaat pihatyöt, lumitöiden tai polttopuiden tekeminen, mutta näiden toteuttamiseksi usein löytyy apua kylä- tai naapuriyhteisöstä. Naapureiden tuntemisella ja naapuriavulla on merkittävä yhteys myös ikääntyneiden osallistumiseen ja harrastamiseen. Pitkät välimatkat, kokoontumiselle sopivien lähitilojen puute, sekä autoilun nousseet kustannukset voivat muodostua jopa esteeksi harrastustoiminnalle tai päivittäisten asioiden hoitamiselle. Pitkien välimatkojen haastetta ratkaistaankin usein kimppakyytejä järjestämällä tai kunnan kutsutaksitoiminnalla. Yhteisöllisyys ja toisista huolehtiminen näkyy myös siinä, että naapureiden kesken saatetaan lainata lehtiä, kirjoja tai vaikkapa ruokatarvikkeita. (Jaakkola 2015, 104, 116–118, 126–127, 130, 135, 154.)

Maaseudun kulttuuriin liittyy olennaisesti vahva talkoohenki, joka tukee yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Talkoot innostavat osallistumaan ja samalla yhteisen ympäristön viihtyisyydestä pidetään yhdessä huolta. Maaseutukylissä merkityksellisiksi kohtaamispaikoiksi on usein muodostunut esimerkiksi kyläkaupan kahvio tai kyläbaari, jossa tavataan tuttuja ja uusiakin ihmisiä, sekä käydään läpi ajankohtaisia ja yhteiskunnallisia asioita. Spontaanit kohtaamiset totutussa ympäristössä edistävät sosiaalista osallistumista, vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä, etenkin jos lähistöllä ei ole tarjolla juurikaan järjestettyä harrastustoimintaa. Etenkin yksinasuville miehille nämä kohtaamispaikat ovat tärkeässä roolissa kyläyhteisöstä ja yhteiskunnasta syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Arkiset kohtaamiset lisäävät yhdenvertaisuuden ja arvostuksen kokemuksia. (Jaakkola 2015, 133, 156, 166, 178.)

Osa järjestöistä tai uskonnollisista yhteisöistä tarjoaa vapaaehtoista ystävätoimintaa, jolla yksinäisyyttä ja usein myös läheisten huolta voidaan lievittää.

Harvaan asutuilla alueilla yksin asuvilla ikääntyvillä voi olla riski joutua taloudellisen tai fyysisen kaltoinkohtelun kohteeksi, mikäli lähellä ei ole ihmisiä, jotka tilanteisiin puuttuisivat. Osa ikääntyneistä saattaa ajautua tilanteeseen, jossa asunto on asuinkelvoton tai asuinolot puutteelliset muun muassa lämmityksen tai peseytymismahdollisuuksien suhteen. Tilanteesta voi olla vaikea kertoa ulkopuolisille, joka vaarantaa ikääntyneen terveyttä ja turvallisuutta. (Sisäministeriö 2014, 25.)

2.4 Sosiaali- ja terveystalvet maaseudulla

Palvelujen saavutettavuudessa on suuria eroja verrattaessa kaupunkialueita maaseutu- ja taajama-alueisiin, joissa palvelut ovat heikoimmin saavutettavissa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, 8). Palvelujen keskittäminen kuntakeskuksiin lisää muidenkin toimintojen kuihtumista ja heikentää maaseudun elinvoimaa. Maaseudun sosiaali- ja terveystalvet kehittämisessä strategisen taho-tilan puute aiheuttaa maaseutualueille negatiivisen kierteen. Palvelujen järjestämiselle haasteita aiheuttaa asiakkaiden määrän kasvu samanaikaisesti, kun resurssit eivät lisäänty. (Kauronen & Lehtonen 2017, 77.)

Harvaan asutulla maaseudulla asuvat ikääntyneet kokevat terveydenhuollon palvelujen saavutettavuuden ja saatavuuden heikentyneen, sekä asiointimatkojen muuttuneen raskaammiksi ja pidemmiksi. Koska harvaan asutulla maaseudulla julkinen liikenne voi olla vähäistä tai jopa puuttua kokonaan, kokevat haja-asutusalueilla asuvat ikääntyneet palveluihin pääsemisen edellyttävän omaa autoa ja voimassa olevaa ajo-oikeutta. Läheisiä ei mielellään haluta vaivata kyytiä pyytämällä ja toisaalta ajallisesti pitkien asiointimatkojen järjestäminen voi olla läheisille vaikeaa. Ikääntynyt saattaa kokea taksilla matkustamisen kalliina ja jopa kiusallisena. Lähipalvelujen katoamisen ikääntyneet kokevat heikentävän omannäköisen elämän mahdollisuuksia maaseudulla. Palveluihin ha-keutumisen tarvetta voidaan jopa pelätä. (Siirilä, Rantanen & Palonen 2023, 171–172.)

Terveysasemien saavutettavuudessa ilmenee eri maaseutuluokkien välillä eroja. Heikointa terveystasemien saavutettavuus on harvaan asutulla maaseudulla, joissa palvelupisteiden lisääntymisestä olisi hyötyä, sillä nykyisellä terveystasemaverkostolla etäisyydet maaseudulla palvelujen piiriin ovat pitkiä. Keskitämisen ja hajauttamisen myötä terveystasemaverkoston tehottomuudesta kärsivät eniten maaseudun asukkaat, sillä palvelut ovat karanneet kauas taajamiin. Terveystasemien suunniteltaessa ja tuotettaessa maaseutualueiden sijainti, paikalliset ominaisuudet ja väestön rakenne olisi huomioitava paremmin, eikä maaseutualueiden palveluja tulisi suunnitella pelkästään yhtenä kokonaisuutena. (Kauronen & Lehtonen 2017, 117–120, 138.)

Ikääntyneiden palvelujen säilyminen harvaan asutuilla alueilla edellyttää yhteiskunnalta ja palveluntuottajilta halua säilyttää palvelut maaseudulla, joka on keskeinen tekijä maaseudun elinvoimaisuuden edistämiseksi. Hyvinvointialueilla painotetaan yhä enemmän kotiin annettavia palveluja. Palvelujen piiriin ikääntyneet hakeutuvat nykyään entistä myöhäisemmässä vaiheessa. Pärjäämisen eetos ja halu selvitä on osin kulttuurinen piirre. Toisaalta palvelujen kalliiden kustannusten vuoksi ikääntyneet saattavat sinitellä kotona niin kauan, että tulevat myöhemmin suoraan kotihoidon asiakkaaksi. Kotihoidossa tukipalveluina harvaan asutuilla alueillakin on jo käytössä esimerkiksi turvapalveluja ja lääkeauto-maatteja, jotka kuitenkin sopivat vain osalle ikääntyneistä. Ikääntyneiden toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukemisessa ennaltaehkäisevillä palveluilla on suuri rooli. Ennaltaehkäisevänä palveluna voidaan toteuttaa esimerkiksi hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä, joilla pyritään vaikuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa terveystasem- ja sosiaalisiin ongelmiin. (Kauronen & Lehtonen 2017, 69–76.)

Harvaan asutulla maaseudulla omaishoitajille mahdollisuuksia vertaistukiryhmiin ja sosiaalisiin kontakteihin, sekä niistä saatavaan tukeen on vähemmän tarjolla. Myös omaishoitajien sijaisten saaminen voi olla pitkien etäisyyksien vuoksi haastavaa. (Kauronen & Lehtonen 2017, 56.) Palveluiden väheneminen ja välimatkojen kasvaminen samalla, kun julkinen liikenne on puutteellista tai omalla autolla liikkuminen mahdotonta, haastaa merkittävästi palvelujen saavutettavuutta (Siirilä, Rantanen & Palonen, 174–175). Toisaalta palveluihin

hakeutumiseen voivat vaikuttaa myös taloudelliset tekijät. Taloudellisten tekijöiden vaikutus palveluihin pääsemiselle on suurin heikoimmin koulutetuilla, joilla tulotaso voi olla muita alhaisempi. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017, 8.) Palveluiden harvetessa ja väestön ikääntyessä eri sektorien ja niiden välisen yhteistyön merkitys kasvaa. Palveluiden järjestäminen edellyttää uudenlaisia, rohkeita kokeiluja ja ratkaisuja. (Kauronen & Lehtonen 2017, 69–76.)

Ikääntyneille terveydenhuollossa on tärkeää asioihin huolellinen perehtyminen, sekä hoidon jatkuvuus. Seuraavan ajan varaaminen jo käynnin aikana, sekä yhteydenotot terveydenhuollon toimesta koetaan merkityksellisiksi. Ikääntyneet arvostavat lyhyttäkin hoitajan vastaanottoaikaa, mikäli lääkäriin ei ole mahdollisuutta päästä. Hoitajan vastaanoton koetaan tarjoavan asiantuntevaa ohjausta ja tukea omahoitoon, sekä luovan turvallisuuden ja järjestelmään kuulumisen tunnetta. Hoitohenkilöstöltä ja itse hoidolta ikääntyneet toivovat pysyvyyttä ja kokonaisvaltaista asioista huolehtimista. Ikääntyneet toivovat heiltä kysyttävän myös esimerkiksi asumisesta, yksinäisyydestä, kotona selviytymisestä, sekä jaksamisesta. Ikävät kokemukset siitä, ettei huolia aina oteta todeksi palveluihin hakeutuessa tai, että jatkohoitoon joutuu odottamaan pitkään, aiheuttavat ikääntyneille huolta. Lähipalvelujen heikkeneminen voi lisätä poliklinikkojen vaihtumista ja jopa kokemuksia, ettei ikääntyneen asioista vastaa kukaan. Ikääntynyt voi jopa kokea itsensä unohdetuksi. Ikääntyneille on tärkeää, että heidät huomioidaan päätöksenteossa tasavertaisesti. (Siirilä, Rantanen & Palonen 2023, 172–175.)

2.5 Etä- ja sähköisten palvelujen mahdollisuudet maaseudulla

Sähköiset palvelut ja etäpalvelut tarkoittavat palvelua, joka toteutetaan verkko-yhteyden ja teknologisten laitteiden, kuten tietokoneen, tabletin tai puhelimen avulla. Sähköisiä palveluja voidaan järjestää esimerkiksi videoyhteydellä, puhelimitse, sähköpostitse tai chat-palveluna. Etäpalvelua voidaan toteuttaa aika- ja paikkariippumattomasti, yksilöllisesti tai useamman eri toimijan yhteistyönä etäkokousten avulla. Usein etäpalvelun yhteydessä voidaan myös jakaa dokumentteja osallistujien kesken. Asiakkaalle etäpalvelujen hyötyjä ovat esimerkiksi

palvelujen saaminen kotoa käsin, matkustamisen väheneminen ja ajan säästäminen. Palveluntuottajalle sähköiset palvelut voivat mahdollistaa palvelun tarjoamisen nopeammin, useammin tai kustannustehokkaammin. Etenkin harvaan asutuilla alueilla etäpalvelut luovat mahdollisuuden parantaa palvelujen saavutettavuutta. (Valtiovarainministeriö 2015, 16, 18–19.)

Digitalisaatio on luonut palvelujen järjestämiselle uusia mahdollisuuksia, mutta tuonut mukanaan myös monenlaisia haasteita. Osa ikääntyneistä olisi motivoituneita oppimaan tukea saadessaan esimerkiksi internetin käyttöä, verkkopankkiasiointia ja yhteydenpitoa sähköisesti, mutta merkittäviä haasteita maaseudulla aiheuttavat paikoin heikot tietoliikenneyhteydet. Toimivia yhteyksiä ei voida pitää itsestäänselvyytenä varsinkaan syrjäisillä alueilla. Heikot tietoliikenneyhteydet voivat aiheuttaa merkittäviä haasteita tai tehdä sähköisten palvelujen käyttämisestä tai yhteydenpidosta toisiin ihmisiin mahdottomaksi. (Jaakkola 2015, 136–138.)

Maaseudulla osa syrjäisimmistä alueista tulee jäämään ulkopuolelle digipalveluista tietoliikenneyhteyksien haasteiden vuoksi (Kauronen & Lehtonen 2017, 137). Toimivat, nopeat ja tasalaatuiset tietoliikenneyhteydet voidaan nähdä sijoituksena maaseudun elinvoimaan, sillä ne edistävät asukkaiden ja paikallisten yritysten mahdollisuuksia osallistua digitalouteen paikkariippumattomasti ja yhdenvertaisesti. Valokuituverkkoja rakentamalla tuetaan maaseudun yritysten toimintaa ja kehittämistä, sekä vaikutetaan alueiden väestönkehitykseen myönteisesti. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 37–38.)

Digitalisaation kehittyessä ikääntyneiltä edellytetään entistä enemmän osaamista ja halua käyttää digitaalisia palveluja. Sitä ei voida pitää kuitenkaan itsestäänselvyytenä, sillä digitalisaation kehittämisessä on myös huomioitava palvelujen sopivuus ikääntyville, sekä riittävä tuki ja ohjaus palvelujen käyttöön. Ikääntyneet eivät välttämättä ole saavuttaneet esimerkiksi työpaikoilla tai koulutusympäristöissä tapahtuvaa digikoulutusta. Digikoulutuksen keskeinen vastuu onkin eri sektorien toimijoilla, sekä ikääntyneen sosiaalisilla verkostoilla. Riittämätön tuki sulkee osan ikääntyneistä digitaalisten palvelujen, tiedon ja viestinnän ulkopuolelle. (Rasi & Taipale 2020, 328.) Sähköisten palvelujen käyttö on

maaseudulla vähäisempää verrattuna kaupunkialueisiin. Eläkeikäinen väestö käyttää harvaan asutulla maaseudulla huomattavasti vähemmän sähköisiä palveluja, kuin saman ikäisensä kaupungissa. (Vehko, Kyytsönen, Ikonen, Koskela, Kainiemi & Parikka 2022, 309, 316–318.)

Yli 65-vuotiaiden digiosaamisessa on suuria eroja. Ikääntyneistä 65–89-vuotiaat käyttävät tyypillisimmin sähköisiä palveluja pankkiasioiden hoitamiseen, sähköpostilla viestimiseen, sekä uutisten ja terveyteen liittyvän tiedon hankkimiseen. Digikoulutuksessa yhdenvertaisen osaamisen tavoittelemisen ei ole realistista vaan digiosaamisessa tulisi pyrkiä vastaamaan kunkin ikääntyneen yksilöllisiin tarpeisiin, toiveisiin ja tavoitteisiin huomioiden samalla digitalisaation jatkuva ja nopea kehittyminen. Motivaatiota käytön opetteluun löytyy usein halusta pitää yhteyttä tärkeisiin ihmisiin ja verkostoihin. Ikääntymisen myötä sosiaalisten verkkojen pieneneminen johtaa arjen sosiaalisten suhteiden merkityksen korostumiseen ja puolestaan sosiaalisten suhteiden puute on yhteydessä heikentyneeseen motivaatioon opetella digipalveluiden käyttöä. (Rasi & Taipale 2020, 329–330.)

Osa ikääntyneistä voi kokea yhteiskunnan edellyttävän kaikilta osaamista käyttää sähköisiä palveluja. Kaikki ikääntyneet eivät omista sähköiseen asiointiin tarvittavia laitteita tai olemassa olevat laitteet voivat olla vanhoja, toimimattomia tai epäkäytännöllisiä ja suurikokoisia kuljettaa mukana. Uusien laitteiden hankinta tai digituen hankkiminen voi olla kallista eikä siten ole välttämättä kaikille mahdollista. Ikääntyneet voivat kokea asiointin hoituvan helpommin, yksinkertaisemmin ja nopeammin perinteisin tavoin, kuten puhelimitse tai kasvokkain. Totuttuihin tapoihin tukeutuminen voi tuntua turvallisemmalta, vaikka se edellyttäisi esimerkiksi matkustamista palvelupisteeseen. Kasvokkain asiointin saateen kokea tarjoavan henkilökohtaisempaa palvelua. Sähköinen asiointi puolestaan saatetaan kokea hitaaksi ja monimutkaiseksi tai koetaan, ettei omata riittävästi tietoa mitä asioita sähköisesti voi hoitaa. Kiinnostus digipalvelujen käyttöön on vähäisempää niillä ikääntyneillä, joiden terveysasioista huolehtii kotihoito tai läheiset. (Varjakoski & Tiilikainen 2025, 158, 160.)

Ikääntyessä sähköisten palvelujen käyttöön vaikuttavat olennaisesti fyysiset ja kognitiiviset toimintakyvyn muutokset. Heikentynyt näkö tai hienomotoriikka yhdistettynä pieniin näppäimiin tai näyttöön voivat vaikeuttaa tai estää laitteiden ja sähköisten palvelujen käyttöä. Digipalvelujen käyttö ikääntyneellä on epätodennäköisempää, mikäli käytössä on ainoastaan älypuhelin. Muistin heikkeneminen vaikuttaa oppimiseen ja kykyyn käyttää laitteita, kun toisaalta verkkosivujen päivitykset ja laitteiden uusiminen edellyttää jatkuvaa uuden oppimista. (Varjakoski & Tiilikainen 2025, 161.)

Palveluiden muuttuminen yhä enemmän sähköiseksi voi aiheuttaa ikääntyneille huolta, miten yhteiskunnassa pärjää. Osa ikääntyneistä voi kokea, ettei yhteiskunta ole ikääntyviä varten ja että digipalvelut luovat ikääntyneistä ulkopuolisia. (Varjakoski & Tiilikainen 2025, 161.) Ikääntyneet, jotka eivät käytä sähköisiä palveluja voivat kokea jäävänsä palvelujen ulkopuolelle, sekä taito käyttää sähköisiä palveluja saatetaan kokea edellytyksenä palvelujen saamiselle. Osa ikääntyvistä voi kokea, että haja-asutusalueella pärjääminen ilman sähköistä asiointia on vaikeaa. Tärkeänä pidetään mahdollisuutta asioida palveluissa edelleen puhelimitse tai kasvokkain. Toisaalta takaisinsoittojärjestelmät ja puhelinvastaajat saatetaan kokea huomattavan vaikeakäyttöisinä. Onnistuneet kokemukset sähköisten palvelujen käyttämisessä lisäävät tyytyväisyyttä. (Siirilä, Rantanen & Palonen 2023, 172–174.)

Ikääntyneet kokevat tarvitsevansa selkeämpää tietoa palveluista ja siitä, miten niihin voi hakeutua. Tiedonhaussa läheisten merkitys korostuu. Paperisten puhelineluetteloiden poistuttua ja laitteiden puuttuessa voi haasteita aiheutua jo oikeiden yhteystietojen löytämisessä. Konkreettisesti läheiset auttavat yhteystietojen etsimisessä, aikojen varaamisessa, kyyditysten järjestämisessä, sekä asioinneissa auttamalla. Läheiselle sähköisessä asiointissa voi aiheuttaa ongelmia sähköinen tunnistautuminen, jota toisen puolesta ei välttämättä ole mahdollista toteuttaa. Osa ikääntyneistä kokee, että ilman läheisiä palveluista tiedon saaminen, niihin hakeutuminen ja pääseminen on vaikeaa. Ikääntyneet kokevat, että ajantasaiset ja oikea-aikaiset palvelut edistäisivät kotona asumista pidempään, kun tiedettäisiin mistä palveluja tarpeen tullen saa. (Siirilä, Rantanen & Palonen 2023, 171–172, 174–175.)

Ikääntyneet kokevat hyvinvointialueiden sivut liian runsasta informaatiota sisältävinä, hakutoimintojen tuottavan liikaa tuloksia ja sivujen sisältävän liikaa vaikeakäyttöisiä valikoita. Sähköinen asiointi terminä voi aiheuttaa epäselvyyttä ja verkkosivujen päivitykset ja muutokset voivat aiheuttaa vaikeuksia sivujen käyttämisessä, sillä jatkuva uuden opettelu saatetaan kokea liian vaativaksi. Verkkosivuilla oikean sivun löytäminen, useiden painalluksien tarve, sähköinen tunnistautuminen, sekä vaihtoehtojen valitseminen valikoista saatetaan kokea vaikeaksi. Epäonnistuminen verkkopalvelujen käytössä saattaa laskea motivaatiota uudelleen yrittämiseen. (Varjakoski & Tiilikainen 2025, 156–157.)

Etävastaanottojen ikääntyvät kokevat soveltuvan lähinnä yksinkertaisiin asioihin, kuten todistusten hankkimiseen tai flunssan hoitoon. Moni ikääntynyt suhtautuu varauksella asiointiin etäyhteyden tai chatin kautta, sillä lääkärin mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen hoidon tarpeen arviointiin voidaan kokea rajallisina. Kokemukset terveydenhuollon chat- ja viestipalveluista voivat olla kovin kielteisiä, sillä vuorovaikutus saatetaan kokea rajallisena, kun kommunikointi ei aina ole reaaliaikaista tai vastausta voi joutua odottamaan pitkään. Haasteita chatrobotin avulla asioimisessa voi aiheuttaa se, että robotti edellyttää asian muotoilua tietyllä tavalla ymmärtääkseen. Sähköisten palvelujen haittana voi olla jo valmiiksi vähäisten ihmiskontaktien väheneminen entisestään. (Varjakoski & Tiilikainen 2025, 158–159.)

2.6 Liikkuvien palvelujen ja monipalvelukeskusten mahdollisuudet maaseudulla

Yhteiskunnan muuttuessa palvelujen järjestämiseksi tarvitaan ennakoluulontonta asennetta ja rohkeutta kokeilla uutta, vaikka välillä epäonnistuttaisiin. Omalta osaltaan digitalisaatio ja liikkuvat palvelut luovat mahdollisuuksia palvelujen järjestämiselle. Harvaan asutulla maaseudulla tarvitaan kuitenkin myös uudenlaista paikallista yhteistyötä, kuten monipalvelukeskuksia, joissa eri sektorit, toimijat ja palvelut yhdistetään. (Kauronen & Lehtonen 2017, 54.)

Maaseudulla monipalvelukeskukset voisivat toimia esimerkiksi kyläkauppojen, kylätalojen ja -koulujen tiloissa tai muissa yhteisissä tiloissa. Monipalvelukeskukset edistävät mahdollisuuksia tuottaa eri sektoreiden palveluja maaseudulla lähempänä asukkaita ja mahdollistavat yhteisöllisen yrittäjyyden, sekä etätyön kehittämisen muun muassa yhteisöllisten työtilojen avulla. Yhteisöllisessä palveluntuotannossa voidaan hyödyntää paikallisia yrittäjiä ja monituottajamallilla eri sektoreiden toimintaa yhdistämällä voitaisiin turvata esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 45–47.)

Erilaisten palvelujen on tärkeää vastata asukaslähtöisesti paikallisen väestön tarpeisiin. Uudenlaisten paikkaperustaisten palvelumallien kokeileminen ja kehittäminen edellyttävät julkisen vallan ja politiikan tukea. Kokeiluissa on huomioitava lisääntyvä monipaikkaisuus, sekä alueiden kausittaiset väestönmuutokset ja näiden vaikutukset palvelutarpeisiin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 45–46.)

Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen maaseudulla edellyttää uusia ratkaisuja, sillä maaseudun ominaisuudet ja väestöntiheys huomioiden terveysasemien keskitetty palveluntuotanto ei ole kannattavaa. Keskitetyn palveluntuotannon ylläpitokustannukset ovat korkeita ja maaseutualueiden sijaitessa kaukana keskuksista myös liikkumiskustannukset ovat korkeita. Jos liikkuminen on yhteiskunnalle kallista, palveluverkon hajauttaminen on kannattavaa, mutta puolestaan jos liikkumisesta ei synny yhteiskunnalle kustannuksia, on palvelujen keskittäminen kannattavaa. Maaseudulle edullisin tapa tuottaa palveluja ovat liikkuvat palvelut. Toinen terveysasemien lisäämistä edullisempi vaihtoehto on järjestää terveyspalveluja monipalvelupisteissä, joissa tukeudutaan nykyiseen kouluverkkoon ja tuotetaan palveluja kyläkoulujen yhteydessä. Monipalvelupisteen kustannustehokkuus perustuu monen eri toimijan sijoittumisesta samoihin tiloihin. Monipalvelukeskuksissa voidaan yhdistää esimerkiksi hoitajan vastaanotto etälääkäripalveluihin. (Kauronen & Lehtonen 2017, 120–122, 124, 139.)

Liikkuvista palveluista esimerkkinä Etelä-Karjalassa käytössä ollut hoitajien palveluautotoiminta on jalkautunut maaseudun kylätapahtumiin ja korvannut muun muassa terveysasemien kesäsulkuja. Auton pysähdyspaikka on ollut kylätalojen

ja -kauppojen piholla, jolloin tarjolla on ollut lämpimät odotustilat lähellä. Palveluauto on tarjonnut muun muassa laboratoriopalveluja, rokotuksia, omaishoitajille ja työttömille suunnattuja terveystarkastuksia, suun terveystarkastuksia, sairaanhoitajapalveluja, sekä pieniä toimenpiteitä, kuten korvatutkimuksia ja -huuhdeluja, haavanhoitoja ja lääkeinjektioita. Palveluauton asiakkaat ovat koostuneet pääasiassa ikääntyvistä. Palveluautolla on koettu päästävän lähemmäksi asukkaita ja sen on todettu parantavan maaseudun palveluiden saavutettavuutta. Palveluautotoiminnalla on pystytty tukemaan maaseudun asukkaiden omahoitoa ja hoitotasapainoa, sekä lisätty maaseutualueiden rokotuskattavuutta. Myös laboratoriotoinnin on havaittu tehostuneen ja näytteiden laadun parantuneen. Liikkuva palvelu on mahdollistanut asukkaiden terveystilanteiden selvittämisen ja akuuttitilanteissa varhaisen diagnosoinnin, sekä hoitoon ohjaamisen. (Kauronen & Lehtonen 2017, 62–66.)

Liikkuvalla palvelulla on ollut vaikutusta eri väestöryhmien terveyseroihin, kun esimerkiksi työttömiä, omaishoitajia, sekä muita terveyspalveluja vähemmän käyttäviä on saavutettu palvelujen ja hoidon piiriin ja on voitu tarjota ennaltaehkäisevää tukea elintapamuutoksiin. Ennaltaehkäisevät palvelut ja toimenpiteet, tuen saaminen maaseudulla, sekä omahoidon paraneminen ovat tärkeitä terveyteen vaikuttavia tekijöitä. Hoitajien liikkuva vastaanotto on ollut tehokasta asiakkaiden suuren määrän takia, sekä siksi, että käynnit liittyvät kansantautien hoitoon. Liikkuvan palvelun on voitu olettaa parantavan hoitomyöntyvyyttä, hyvää omahoitoa ja hoitotasapainon ylläpitämistä. Osittain terveydentilan tutkimukset ovat kuitenkin edellyttäneet matkustamista kaupunkikeskustojen palveluihin. (Kauronen & Lehtonen 2017, 67.)

Sosiaali- ja terveysalan palveluverkostoa maaseudulla täydentävät pienet yksityisen sektorin yritykset ja ennaltaehkäiseviä palveluja tuottavat järjestöt. Paikallisia yhteisöllisiä tiloja, kuten kylätaloja tulisi kehittää yritysten keskuksina ja palvelujen mahdollistajina. Kylätaloja tulisi kehittää myös varautumisen ja turvallisuuden keskuksiksi, joissa on turvallisuusinfoa ja välineitä, sekä niihin olisi mahdollisuus evakuoita asukkaita tarvittaessa. Harvaan asutuilla alueilla poliisin saapuminen voi kestää huolestuttavan kauan mutta toisaalta tehtäviä vuositasolla on vähemmän. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus edellyttää poliisin,

pelastustoimen, ensihoidon, rajavartiolaitoksen ja kansalaisyhteiskunnan saumatonta yhteistyötä. Kansalaisyhteiskunta ei kuitenkaan voi perustua vain vapaaehtoistyöhön, joten toimintaan tulisi kohdistaa julkisia varoja. Turvallisuuden ylläpitämisessä ja edistämisessä kuntien ja järjestöjen rooli on keskeinen. Turvallisuutta maaseudulla edistävät asukkaiden vahva omatoimisuus, välittäminen ja yhteisöllisyys ja ne ovat tärkeitä voimavaroja yhdessä julkisten palvelujen kanssa. Kylien pelastusryhmätoiminta viranomaisien ja järjestöjen kanssa yhteistyössä ovat tärkeä lisäapu hätätilanteissa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 48, 54–56.)

Maaseudun pitkien etäisyyksien ja vähäisen tai puuttuvan julkisen liikenteen vuoksi yksityisautoilu on usein ainoa, välttämätön vaihtoehto liikkumiseen maaseudulla. Maaseudun palveluja suunniteltaessa, sekä päätöksenteossa tulisi huomioida maaseudun tosiasialliset liikkumismahdollisuudet, sekä alueelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Monipalvelukeskusten kehittäminen mahdollistaisi myös liikkumisen palvelujen nivoutumista niiden yhteyteen. Monipalvelukeskukset edellyttävät siihen sopivia tiloja ja maaseudun rakennuskannasta ja yhteisöllisten tilojen kunnosta huolehtiminen tukee yrittäjyyttä, yhteisöllisyyttä ja kansalaistoimintaa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 51–53.)

Maaseudulla palveluverkoston harventuminen on heikentänyt kauppa-, posti- ja apteekkipalveluiden saatavuutta, vaikka toisaalta verkkokauppojen kehittyminen on mahdollistanut yhä enemmän ostoksien tekemistä paikkariippumattomasti (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 47). Kyläkauppakanta on vähentynyt merkittävästi. Kyläkaupoilla on maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta keskeinen rooli. Kyläkaupat toimivat usein monipalvelukeskuksina, joten kyläkaupan lakkautumisella voi olla laajat vaikutukset palvelujen tarjontaan. Kyläkaupatuella on ollut keskeinen merkitys kyläkauppojen toimimiseen monipalvelukeskuksina. (Voutilainen, Korhonen & Ovaska 2021, 34, 36.)

Kyläkauppojen palvelutarjonnan monipuolistuminen ja kehittyminen monipalvelukeskuksiksi on paikannut palveluverkon harventumista. Kyläkauppatuki on edistänyt palvelujen saatavuutta harvaan asutuilla alueilla, kun tuen ehtona on ollut, että päivittäistavaroiden lisäksi palvelutarjontaan on sisällytettävä

vähintään joko posti-, käteisnosto-, apteekki- tai polttoainejakelupalvelua. Maaseudulla palveluiden säilyttämiseksi kauppa-autojen ja liikkuvien kauppapalveluiden kehittäminen on tärkeää. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 47.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli muodostaa käsitys ikääntyneiden kokemuksista tuen saamisesta, palvelujen saavutettavuudesta ja palvelujen kehittämisestä maaseutualueilla. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä olivat:

Millaisena maaseudulla asuvat ikääntyvät kokevat palvelujen saavutettavuuden ja tuen saamisen?

Miten ikääntyneet kehittäisivät maaseutualueilla tarjottavia palveluja?

4 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

4.1 Toimeksiantaja ja kohderyhmä

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Pohjois-Savon Kylät ry, joka on vuodesta 1993 saakka toiminut maakunnallinen kyläyhdistys ja kylien toimijat yhteen koava yhteistyökumppani. Pohjois-Savon Kylät ry toimii kylätoiminnan edistäjänä ja edunvalvojana. Yhdistyksen visiona on vahvistaa kylien asukkaiden välistä yhteistyötä, omatoimisuutta ja turvallisuutta. Pohjois-Savon Kylät ry pyrkii edistämään kylien vetovoimaa ja vakituisten, sekä monipaikkaisten asukkaiden harrastus- ja kulttuuritoimintaa, sekä viihtyvyyttä. Yhdistyksen yhtenä tarkoituksena on edistää palveluiden säilymistä ja kehittämistä. (Pohjois-Savon Kylät ry 2024.) Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat maaseudulla asuvat yli 65-vuotiaat ikääntyvät.

4.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus perustuu tulkintaan ja sen päämääränä on ymmärtää ihmisten tai yhteisöjen subjektiivisia kokemuksia ja käsityksiä erilaisista ilmiöistä (Vilka 2021, 17, 18). Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on löytää yhteys teoreettisen viitekehityksen ja tutkimuksen välillä. Siksi teoreettinen viitekehitys tutkimuksessa on välttämätön. (Tuomi & Sarajarvi 2018, luku 1.) Laadullisen tutkimuksen päämääränä voi olla saada näkyväksi rajatun ihmisryhmän ääni tunnustamalla tutkittavien omia tulkintoja (Hakala 2018, luku 1).

Laadullinen tutkimus antaa tilaa aineistolle, jonka keräämisessä suositaan ihmisten ajatuksia ja käsityksiä, jotka ovat muodostuneet henkilökohtaisten kokemusten kautta. Sen vuoksi tutkimuksen kohdetta on tärkeä pyrkiä ymmärtämään. Kerätty aineisto tulee saattaa vuoropuheluun aiemman teoreettisen tiedon kanssa. Teoriaan perehtymällä syvennetään ymmärrystä tutkittavasta aiheesta, toisaalta se toimii perustana myös aineistonkeruulle ja aineiston analysoinnille. Kerättyä aineistoa tarkastellaan aiemmin löydetyn teorian, ikään kuin silmälasien läpi ja pohditaan vahvistaako aineisto aiemmin hankittua teoriaa vai tuottaako se kenties aiheesta uudenlaisia näkökulmia. (Puusa 2020, luku 2.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli muodostaa käsitys ikääntyvien kokemuksista tuen saamisesta, palvelujen saavutettavuudesta ja palvelujen kehittämisestä maaseudulla. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea. Koska opinnäytetyössä tutkittiin ja pyrittiin ymmärtämään rajatun ihmisryhmän, maaseudulla asuvien ikääntyneiden subjektiivisia kokemuksia ja käsityksiä, oli laadullinen tutkimus sopiva menetelmä opinnäytetyöhön.

4.3 Aineistonhankinta Webropol kyselyllä

Kysely on perinteinen tapa kerätä tietoa tutkimukseen. Aineistonkeruu voidaan toteuttaa paperilla tai sähköisesti, verkkosivujen, sähköpostin tai sosiaalisen

median avulla. Kyselyllä voidaan kerätä vastauksia yksilöiltä tai ryhmiltä, valvotusti tai vastaajan itsenäisesti toimien. Huolellisuus kyselyä laatiessa edistää tutkimuksen onnistumista. Yleisimmin virheet syntyvät epätarkoista tai tulkinnanvaraisista kysymyksistä, jotka voidaan ymmärtää eri tavoin. Sanamuodot on syytä miettiä huolella, tulkinnanvaraisuutta, johdattelua ja turhia kysymyksiä on pyrittävä välttämään. Ennalta huolellisesti rajatut tutkimuksen tavoitteet, tarkoitus ja tutkimusongelma tai -kysymykset, sekä keskeiset käsitteet ohjaavat kysymysten laatimista. Aiempaan aiheeseen liittyvään tutkimukseen tutustuminen on olennaista. Kyselyä toteutettaessa kohderyhmän ja kyselyn tarkoituksen huomiointi on tärkeää. (Valli 2018, luku 1.)

Kyselylomake voidaan rakentaa avoimien kysymysten, valmiiden vastausvaihtoehtojen tai järjestysasteikollisten kysymysten avulla. Kyselyn alkuun voidaan sijoittaa selittävinä muuttujina toimivia taustakysymyksiä, kuten ikä tai sukupuoli. Taustakysymysten jälkeen siirrytään helppoihin kysymyksiin, jonka jälkeen vasta arkoihin kysymyksiin, lopuksi helposti vastattaviin jäähdyttelykysymyksiin. Kyselyn pituudessa on huomioitava kohderyhmä, sillä liian pitkä kysely voi saada vastaajan väsymään, vastauksen heikentymään ja tutkimuksen luotettavuuden kärsimään. Kyselyssä kiinnitetään huomiota sen miellyttävyyteen, lukuystävällisyyteen, henkilökohtaisiin sanamuotoihin ja pyritään välttämään vierasperäisiä sanoja. Aineistonkeruumenetelmänä kysely tarvitsee rinnalleen sopivat analysointimenetelmät. (Valli 2018a, luku 1.)

Sähköisten kyselyjen etu on taloudellisuus ja se, että aineisto syntyy valmiina tiedostona. Tutkijan ei tarvitse aineistonkeruun vuoksi matkustaa, eikä maantieteellistä rajoitusta aineistonkeruulle synny, jolloin aineistoa voidaan hankkia laajemmalla alueella. Ennalta on hyvä pohtia kuitenkin, kuinka kohderyhmä parhaiten saavutetaan. Aineiston ollessa valmiiksi sähköisenä, poistuu lyöntivirheiden riski, joka voisi vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Kohderyhmästä tulee huomioida, että eri ikäryhmillä voi olla eroja tietoteknisten laitteiden ja internetin käyttötottumuksissa. Kyselyn soveltuvuus erilaisille laitteille on hyvä varmistaa ennen aineistonkeruuta. Sähköisen kyselyn etu on sen nopea vastattavuus ja tallentaminen. Kyselylomakkeen esitestauksella voidaan varmistua kyselyn ymmärrettävyydestä ja riittävästä selkeydestä. (Valli & Perkkilä 2018, luku 1.)

Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin sähköisesti laadittua kyselylomaketta (liite 1), joka sisälsi kolme taustakysymystä ja yhdeksän avointa kysymystä. Kyselylomakkeen kysymysten laatimisessa hyödynnettiin aikaisempaa aiheeseen liittyvää tutkimustietoa. Kyselyyn vastaajat hankittiin toimeksiantajan kanssa yhteistyössä sähköpostitse, sekä sosiaalisen median avulla. Kyselyn linkki saatekirjeineen (liite 2) lähetettiin sähköpostitse toimeksiantajan kautta yhdistyksen jäsenkirjeen tilanneille kohderyhmään kuuluville henkilöille. Lisäksi kyselyn linkkiä jaettiin yhdistyksen verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavissa. Kyselyn kohderyhmä, maaseudulla asuvat yli 65-vuotiaat ikääntyvät määriteltiin saatekirjeessä. Vastaajat kyselyyn valikoituvat satunnaisesti ja kyselyyn vastaaminen oli anonyymiä. Aineistonkeruussa oli huomiotava, ettei kaikilla ikääntyvillä mahdollisesti ollut tietoteknisiä laitteita tai valmiuksia vastata sähköiseen kyselyyn, joten osalle ikääntyvistä kysely ei ollut saavutettava.

Opinnäytetyön aineistonkeruussa kyselyllä pyrittiin selvittämään millaisena maaseudulla asuvat ikääntyneet kokevat palvelujen saavutettavuuden maaseudulla, sekä miten ikääntyvät kehittäisivät maaseudulla tarjottavia palveluja. Aineistonkeruussa pyrittiin selvittämään mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea. Kyselylomake esiteltiin, jotta laadittujen kysymysten tarkoituksenmukaisuus voitiin arvioida, sekä saatiin tietoa kyselylomakkeen täyttämiseen kuluva ajasta. Kyselyn toimivuus testattiin erilaisilla tietoteknisillä laitteilla. Opinnäytetyöstä laadittiin tietosuojaseloste (liite 3). Aineistonkeruu toteutettiin tietoturvallisella Webropol – kyselylomakkeella, jonka saatekirjeessä vastaajalle tuotiin esille, että vastaamalla kyselyyn vastaaja antaa luvan käyttää vastauksia opinnäytetyössä. Kysely oli avoinna 14.1.-2.2.2025.

Sähköinen aineistonkeruu sopi opinnäytetyön toteutukseen taloudellisesta näkökulmasta, sillä matkustamiselta vältyttiin. Lisäksi vastaajia saatiin todennäköisemmin laajemmalla alueella. Aineistonkeruun tavoitteena oli saada sähköisen kyselyn kautta 20 vastausta. Opinnäytetyön toimeksiantajan kattavan verkoston ja kyselyn linkin ahkeran jakamisen myötä kyselyyn saatiin yhteensä 49 vastausta kohderyhmään kuuluvilta henkilöiltä. Sähköinen kysely sujuvoitti aineiston käsittelyä, koska aineisto oli jo valmiiksi sähköisessä muodossa.

4.4 Laadullisen tiedon analysointi teemoittelulla

Avoimiin kysymyksiin vastaaja voi ilmaista vapaasti ajatuksia ja mielipiteitä, joka mahdollistaa uusien ideoiden löytämisen. Avoimiin kysymyksiin liittyy kuitenkin riski vastaamatta jättämisestä tai epätarkoista vastauksista. (Vastamäki & Valli, 2018, luku 1.) Tämän opinnäytetyön kyselylomakkeen avoimet kysymykset analysoitiin laadullisin menetelmin, teemoittelun avulla. Teemoittelun tavoitteena on täsmentää ja tiivistää tietoa, sekä muodostaa aiheista erilaisia luokkia ja alaluokkia, joista pyritään ymmärtämään keskeisiä toistuvia käsitteitä. Teemoittelun apuna voidaan käyttää esimerkiksi värikoodausta. Teemoittelun myötä muodostetaan tulkintoja, jotka yhdistettynä tutkimusteorian tarkasteluun tuottaa tuloksia. Tuloksia peilataan teoreettiseen viitekehykseen, jonka myötä aineistosta tehdään päätelmiä. Sisällönanalyyssissa olennaista on tulosten yhteys tutkimusongelmaan tai -kysymykseen. Perusteellisesti ja huolellisesti toteutettu analyysi edistää tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta. (Vilkkä 2021, 153-154.)

Opinnäytetyössä analyysi toteutettiin aineistolähtöisesti, eli keskityttiin aineistosta esille nousseihin teemoihin peilaten niitä opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, sekä keskeisiin käsitteisiin, kuten läheisapuun, yhteisöllisyyteen, eri sektorien palveluihin, sekä sähköisiin ja liikkuviin palveluihin. Aineistolähtöisessä analyysissä teoria on keskeinen osa, sillä se luo tutkittavalle ilmiölle raamit, vaikkakin analyysin lähtökohtana on kerätty aineisto. (Vilkkä 2021, 156, 158-159.) Lopullisessa raportissa teemoittelun kautta nousseiden käsitteiden tukena voidaan hyödyntää katkelmia aineistosta havainnollistamaan esimerkkejä lukijalle (Hakala 2024, luku 5). Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa luettiin aluksi läpi useaan kertaan, jonka jälkeen aineistosta etsittiin samankaltaisuuksia aineiston sisällä, sekä yhteneväisyyksiä aiempaan teoriaan. Aineistoa koodattiin eri väreillä ja aineistosta nousseita käsitteitä jaettiin eri teemoihin. Samalla aineistoa pelkistettiin tarpeen mukaan.

Osa avoimien kysymysten vastauksista oli luettelomaisia, joita ei siten ollut tarkoituksenmukaista pelkistää. Luettelomaisista vastauksista sanoja värikoodattiin eri teemoihin luokitellen. Aineistosta nousseita teemoja yhdisteltiin isompiin pääluokkiin, joiden pohjalta tulokset raportoitiin raporttimuotoon. Teemoittelu

sopi opinnäytetyön aineiston analysointimenetelmäksi, koska kyselyn rakenne painottui avoimiin kysymyksiin ja siten aineisto oli pääosin tekstimuotoista. Kyselyn taustakysymykset käsiteltiin ja niistä muodostettiin vertailutiedot tekstimuodossa raporttiin.

5 Tulokset

5.1 Vastaajien taustatiedot

Opinnäytetyön aineistonhankinnassa tavoitteena oli saada sähköiseen Webropol-kyselyyn 20 vastausta. Kyselyyn vastauksia saatiin vastausajan aikana 49. Vastaajista 51 % oli iältään 65-69 vuotiaita, 43 % 70-79 vuotiaita ja 4 % 80-89 vuotiaita. Kyselyyn ei osallistunut lainkaan yli 90-vuotiaita. Pienempi vastausprosentti yli 80-vuotiaiden osalta voi selittyä tietoteknisten laitteiden puutteena tai sähköisten palvelujen käytön tai osaamisen haasteina. Yksi vastaaja oli virheellisesti merkinnyt ikänsä muu -kategoriaan, joka ilmeni avoimien kysymysten vastauksissa ja jonka vuoksi kyseisen vastaajan vastaukset huomioitiin silti tuloksissa. Taustakysymyksissä sukupuolekseen oli ilmoittanut nainen 71,4 %, mies 26,5 % ja muu 2,1 % vastaajista. Vastaajista kaikki ilmoittivat asuvansa ympäri vuoden tai osan vuodesta maaseudulla. Kyselyn linkkiä jaettiin Pohjois-Savon alueella. Kyselyyn oli kuitenkin mahdollista vastata paikkariippumattomasti, eikä taustatiedoissa vastaajaa pyydetty tarkemmin määrittelemään asuin-kuntaansa.

Tässä opinnäytetyössä esitetään tulokset luvussa 5.2 ensimmäiseen tutkimuskysymykseen; Millaisena maaseudulla asuvat ikääntyvät kokevat palvelujen saavutettavuuden ja tuen saamisen? Luvussa 5.3 esitetään tulokset toiseen tutkimuskysymykseen; Miten ikääntyvät kehittäisivät maaseutualueilla tarjottavia palveluja?

5.2 Ikääntyvien kokemuksia palvelujen saavutettavuudesta ja tuen saamisesta maaseudulla

Opinnäytetyön tulosten mukaan maaseudulla asuvat ikääntyvät kokivat lähipalvelujen nykyisen tarjonnan omilla asuinalueillaan vaihtelevana. Olemassa olevista palveluista mainittiin useimmiten kauppa- tai apteekkipalvelut. Pääosin ikääntyvät kokivat palvelujen sijaitsevan maaseudulla pitkien, jopa kohtuuttomien etäisyyksien päässä, lähinnä kuntakeskuksissa ja kaupungeissa. Noin kolmasosa kyselyyn vastanneista koki, ettei mitkään palvelut olleet maaseudulla saavutettavia.

Linja-autoja ei kulje, ei ole ruokakauppoja, apteekkia ym. Eli ei mitään.

Ikääntyvistä osa koki, että palveluja oli mahdollisuus saada, mikäli oli valmis niistä riittävästi maksamaan, toisaalta ostopalvelut koettiin kalliina. Palvelujen hintatason nähtiin yleisesti ottaen nousseen ja ikääntyvien taloudellisten resurssien palvelujen hankkimiseksi koettiin olevan rajalliset. Palvelujen hankkimisen koettiin myös monimutkaistuneen. Kyselyyn vastanneet kokivat, ettei ikääntyville ollut tarjolla riittävästi selkeää tietoa, jonka vuoksi palveluiden ja etuuksien uskottiin jäävän osalta saamatta. Ikääntyvien asema ja pärjääminen yhteiskunnassa, kuten myös palvelujen riittävyys ja oikea-aikaisuus huolestutti ikääntyviä. Kriittisten palvelujen, kuten poliisin, pelastuslaitoksen ja ensihoidon saatavuuden koettiin maaseudulla muuttuneen epävarmaksi.

Kaikki palvelut on viety aina vaan kauemmaksi ja monimutkaisemmaksi.

Kaikki on hinnoiteltu niin, ettei vanhuksilla ole varaa ostaa palveluja...varsinkin pieneläkeläiset, joiden lääkekulut on nousseet kohtuuttomasti... joilla on alle 1000kk eläkkeet...

Maaseudulla asuvat ikääntyvät kokivat erityisen heikosti saavutettavaksi sosiaali- ja terveystalvet ja vain harva koki niiden sijaitsevan kohtuullisen matkan päässä. Palveluaikojen supistumisen ja terveystalvetusten kausisulkujen koettiin heikentävän sosiaali- ja terveystalvetusten saavutettavuutta entisestään. Erityisesti lääkäriin pääsemisen koettiin vaikeutuneen. Heikosti saavutettavaksi ikääntyvät arvioivat myös erikoissairaanhoidon, ikääntyvien hoidon, sekä

hammashoidon. Ikääntyvät olivat huolissaan palvelujen lakkautusten myötä tilojen ja välineiden käyttämättömäksi jäämisestä, sekä monipaikkaisten asukkaiden mahdollisuudesta saada terveystalveta kotikuntansa ulkopuolella. Huolta aiheutti myös omaisten jaksaminen, sekä ikääntyvien mahdollisuus päästä tuetun asumisen piiriin tai ympärivuorokautiseen hoitoon tarpeen tullen.

Lääkəriin ei pääse ihan noin vain. Tosin ei kait muuallakaan.

Terveystalvet, koska terveystasema on auki maanantaista perjantaihin klo 8–16 ja silloinkaan ei ole lääkeriä. Paikalla on vain sairaanhoitaja, joka tekee arviointia ja tarvittaessa lähettää lääkeriin 100 km päähän. Laboratorio on auki maanantaisin ja torstaisin aamupäivällä. Ei ole mitään kuvantamistalvet.

Osan vuotta maalla asuvana vaikeinta on juuri terveystalvet saataavuus. Vieraspaikkakuntalaisia ei oteta hoitoon, ehkä sitten, jos on just hengetlähtö uhattuna.

Hammashoito. Hyvät uudet välineet terveystalvetssä, mutta ei hammaslääkeriä ja hoitajaa.

Vanhusten tuettu asuminen. Mahdoton päästä.

Ei omaisillakaan ole resursseja ja jaksamista kaikkeen ja heidänkin jaksamisensa poltetaan loppuun. Kunnan kotihoitajat takaisin ja sitten kun ei ole edellytyksiä kotona olemiselle, niin vanhainkotiin / kunnalliskotiin hoitojen ja talvetjen äärelle.

Ikääntyvät kokivat liikenneyhteydet maaseudulla heikkoina. Julkisen liikenteen koettiin maaseudulla puuttuvan kokonaan tai olevan hyvin vähäistä. Heikkojen liikenneyhteyksien ja puutteellisen julkisen liikenteen koettiin heikentävän edelleen talvetjen saavutettavuutta, sekä vaikeuttavan harrastamista, ruoka- ja kauppatalvetuiden hankkimista, arkisten asioiden hoitamista ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoa. Maaseudulla asuvat ikääntyvät kokivat oman auton omistamisen ja voimassa olevan ajo-oikeuden tai läheisten tarjoaman kuljetusavun vahvasti edellytyksenä talvetuihin pääsemiselle. Kyydityshaasteiden ja samanaikaisesti talvetuiden saavutettavuuden heikentymisen koettiin painostavan talvetuja lähemmäksi muuttamiseen. Tyytymättömyyttä ikääntyvät kokivat siitä, ettei pitkien välimatkojen vuoksi talvetuihin ollut mahdollisuutta kulkea pyörällä tai kävellen.

Ilman autoa ei mitkään palvelut ole minulle saavutettavissa. Eli jos ei ole autoa ei saa palveluja.

Mitkään lähipalvelut eivät ole helposti saatavilla, ellei ole autoa käytettävissä. Minulla on vielä auto, mutta jos joudun siitä luopumaan, on muutto keskustajamaan kirkonkylälle edessä.

Pankkien lähipalvelut ovat kaukana (100 km päässä). Kaupat, posti, lääkäripalvelut ovat kaukana. Ilman autoa olisi vaikeaa saada palvelua. Myös ohjatut harrastepalvelut ovat kaukana.

Riippuu missä asuu, koska julkista liikennettä ei ole. Kaikki on saavutettavissa, jos sinulla on auto ja ajokortti.

Kyselyyn vastanneet ikääntyvät kokivat taksin saamisen maaseudulla haastavana ja epävarmana. Taksipalvelujen tilaamisen koettiin vaikeutuneen ja monimutkaistuneen. Taksin käyttäminen koettiin toisaalta myös kalliina ja osa ikääntyvistä koki taloudellisten resurssien estävän täysin taksilla matkustamisen. Ikääntyville suunnattu kutsutaksipalvelu koettiin heikosti saavutettavana ja mahdollisuudet sen käyttämiseksi vähäisenä. Asiointimatkojen koettiin edellyttävän tarkkaa suunnittelua, sillä kaupunkiin tai kuntakeskukseen matkustettaessa täytyi asiointeja yhdistellä mahdollisimman monta samalle kertaa.

Liikkuminen on vaikeaa ja kallista, jos ei ole omaa autoa. Joukkoliikennettä ei ole. Sivukyliltä ei liikenneyhteyksiä ja takseja on vaikea saada Kuopiosta lyhyen kyydin takia...

Helposti ei mitkään. Puhelimella et pääse... valitse 1 jos sitä, paina 2 jos tätä... lopuksi kaikki palvelut varattu. Takaisin soittokin tökkii, ei edes saman vuorokauden nimissä soiteta vastaan. Taksikydyitkin niin kuin kela ja mykin on tehty niin monimutkaiseksi, etteivät vanhukset pysty enää yksinkertaisesti kunnolla kyytejäan tilaamaan...

Ikääntyvät suhtautuivat sähköisiin palveluihin vaihtelevasti. Osa ikääntyvistä koki sähköisten palveluiden olevan maaseudulla ainoita saavutettavia palveluita tai toisaalta olevan hyvä lisä muille palveluille. Pääosin sähköiset palvelut nähtiin kuitenkin kielteisenä. Ikääntyvät kokivat, että maaseudulla heikot tietoliikenneyhteydet vaikeuttivat tai jopa estivät täysin sähköisten palveluiden käyttämistä. Epävarmuutta ja kielteisyyttä toisaalta aiheuttivat sähköisten palveluiden tuottaman hyödyn laatu, sekä käyttämisestä aiheutuvat kustannukset.

Mitä nyt netissä niin sieltä löytyy jotakin.

Digipalvelut, usein vain rahaa vieviä palveluja, joiden konkreettinen hyöty usein näennäinen.

Terveysaseman sairaanhoitajat, numerot tiedossa, vastaavat puheluihin tai soittavat takaisin. Muista ei tietoa, ovat sähköisiä, joita ei osata käyttää!!

Ei mikään ole täällä helposti saavutettavaa. No – ehkä internet, koska yhteydet pelaa ihan hyvin.

Jos ei omista autoa tai ei pysty sitä enää käyttämään niin palvelut on vaikeasti saavutettavia. Samoin jos ei ole ict-taitoja. Tosin teleyhteydet on paikoitellen surkeat. Monissa palveluissa on aikakatkaus ja yhteys menee poikki, samoin puhelut.

Etä-, digi- ja sähköisten palvelujen käytön haasteena ja esteenä ikääntyvät koki-
vat laitteiden puutteen ja riittämättömän osaamisen, toisaalta osa ei kokenut
sähköisiä palveluja ylipäättään tarpeellisiksi. Palvelut ja laitteet saatettiin kokea
myös kalliina. Ikääntyvät kokivat epäonnistuneiden käyttökokemusten aiheutta-
van turhautumista ja heikentävän motivaatiota. Toisaalta ikääntyvät suhtautuivat
osin epäilevästi ikääntyvien valmiuksiin oppia käyttämään etä-, digi- ja sähköisiä
palveluja. Verkossa olevan tiedon koettiin olevan usein sekavaa, vaikealukuista
tai vaikeaa löytää. Aistien heikentymisen koettiin haastavan merkittävästi palve-
luiden käyttämistä.

Meille vanhuksille ei ainakaan, kaikille ole laitteita eikä taitoa! Kyllä nuorem-
mille tämä käy.

Digiasiointi ei onnistu, koska maaseudulla on suuri enemmistö vanhempaa
väkeä, jotka eivät osaa eikä pysty digiasiointiin. Se on monelle ihan kau-
histus!

Jos et osaa käyttää nettiä tai sitä ei ole, eipä tuosta ole paljon hyötyä!

Pitäisi olla tietokone, jotta pystyy näitä palveluja käyttämään.

Ei tarvita ei ole koneita eikä taitoa niihin käytölle.

Erittäin vakavasta kuulovammastani johtuen on minun käytännössä mah-
doton kommunikoida etäyhteydellä, joten toimivat sähköiset palvelut edel-
lyttävät chatia.

Ei!!! Vanhukset, jotka koskaan eivät ole käyttäneet älypuhelimia, ei tietokoneita ym. Eivät he sellaisia enää opi käyttämään ja heille pitää olla lähipalvelut turvattu ihan puhelinsoitolla, johon ei tarvitse odotella paina 1 jos sitä, paina 2 jos tätä, vaan että siellä heille ihan oikeasti vastaa ihminen heti.

Ikääntyvät kokivat maaseudulla kuntien palveluiden, sekä kulttuuri- ja liikuntapalveluiden saavutettavuuden heikentyneen. Kulttuuripalveluista kerrottiin käytettävän lähinnä kirjaston, kirjastoauton, sekä museoiden palveluja. Muutama ikääntyvä kertoi käyttävänsä kansalaisopiston palveluja, joskin niiden suhteen epävarmuutta aiheutti, riittikö osallistujamäärä aina ryhmien muodostumiseen ja toiminnan toteutumiseen. Ikääntyvät kokivat harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan maaseudulla olevan pitkälti paikallisten yhdistysten, seurojen ja uskonnollisten yhteisöjen, kuten seurakuntien kannattelemaa. Ikääntyville suunnattuja tapahtumia koettiin olevan tarjolla liian vähän. Harrastustoiminnan järjestämiselle koettiin haasteeksi, ettei maaseudulla välttämättä ollut sopivia tiloja toiminnan järjestämiseksi. Toisaalta olemassa olevat paikalliset kylätalot, kyläkaupat, kahviot ja baarit koettiin merkityksellisinä paikkoina sosiaalisille kohtaamisille.

Rahalla saa ja hevosella eli autolla pääsee. Ei täällä ole mitään helposti saatavilla, paitsi nuo kansalaisopiston kurssit.

Poikkikylien toteutettavia +65-ryhmiä ei myöskään ole, muutenkin senioreille on vähän tapahtumia, ellei oteta nuorisoseuran järjestämää yhteistä kahvia kerran kuukaudessa lukuun.

Liikuntapalveluiden saatavuus koettiin maaseudulla heikkona. Ohjattuja liikuntapalveluja koettiin olevan vähän tai niiden koettiin puuttuvan kokonaan, jonka myötä oman aktiivisuuden merkityksen nähtiin korostuvan. Liikuntaan sopivista tiloista koettiin pulaa etenkin niillä alueilla, joissa palveluja oli yleisesti ottaen muutoinkin vähemmän. Näillä alueilla ikääntyvät korostivat omatoimiliikuntapaikkojen, kuten hiihtolatujen, ulkoilureittien, pururatojen ja niiden kunnossapidon, sekä yleisesti ottaen luonnon tärkeyttä. Niillä alueilla, joissa palveluja oli muutoinkin runsaammin tarjolla, oli saatavilla useimmiten esimerkiksi kuntosali ja erilaisia liikuntatiloja.

Liikuntapalvelut ovat pitkälti oman aktiivisuuden varassa, eikä kylällä olevia lakkautetun koulun hyviä tiloja saada käyttöön jostain käsittämättömästä syystä...

Ikääntyvät kokivat maaseudun palvelujen vähentyneen ja heikentyneen merkittävästi. Palvelujen keskittämisen isompiin taajamiin koettiin kasvattaneen välimatkat kohtuuttoman pitkiksi ja raskaiksi ja fyysisten lähipalvelujen puuttumisen koettiin vaikeuttavan huomattavasti asiointia palveluissa. Ikääntyvät olivat erityisen huolissaan siitä, että maaseudulla nykyiset viimeisetkin tai vähäisetkin palvelut olivat nekin lakkautusuhan alla. Huoli maaseudun koulujen ja päiväkotien lakkauttamisesta ja lakkautusten vaikutuksesta maaseudun elinvoimaan ja väestörakenteeseen toistui useissa ikääntyvien vastauksissa. Ainoastaan kaksi kyselyyn vastanneista koki päiväkotien ja koulujen olevan nykyisin hyvin saavutettavissa.

Koulu, päiväkotit, esikoulu, vanhustenhoito, terveyspalvelut, liikunta- ja muut harrastukset. Kaikki on lakkautettu tai lakkautusuhan alla.

Kaikki. Kaikki ovat loppuneet viimeisten 30 vuoden aikana.

Ikääntyvistä suurin osa koki saavansa apua arjessa lapsilta, nuoremmilta sukulaisilta, ystäviltä, naapureilta, kyläläisiltä tai muilta läheisiltä. Myös vastavuoroinen auttaminen koettiin mielekkääksi, mikäli oma terveys ja toimintakyky sen salli. Apua läheisiltä tai tuttavilta kerrottiin useimmiten saatavan asiointikyyteihin, joka mahdollisti pääsyn muun muassa kauppaan, apteekkiin, terveyskeskukseen ja kirjastoon. Apua koettiin saatavan myös esimerkiksi lumitöihin, puiden kantamiseen, siivoukseen, kodin korjauksiin, sekä pihan ja puutarhan töihin. Ikääntyvät kertoivat, että tavaroita tai ruokatarvikkeita saatettiin lainata läheisten tai naapureiden kesken, jolloin kaikkea ei tarvinnut välttämättä hankkia itse tai hakea asioikseen kauempaa. Läheisten koettiin auttavan myös ruoan hankkimisessa, sähköisessä asiointissa, sekä laitteiden ja koneiden korjauksessa.

Kyllä onnistuu ja koetan auttaa myös oman kylän autottomia kauppakyydeissä ym. esim. kampaaja, kirjasto, kauppa, apteekki...
Naapurit ovat upeita! Lumet lähtee portailta poissaollessa.

Saan naapureilta. Lumilinkous, jätekaivon tyhjennys, vaihdan ruisleivän perunoihin, kaiken avun saan naapureilta ja autan itse naapureita.

Onneksi on auttavia naapureita ja omaisia, jotka tarpeen tullen auttavat ihan jokapäiväisissä toimissa, kuten puutöissä, laitteiden/koneiden rikkoontumisissa yms.

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä viidesosa koki, ettei saanut apua keneltäkään tai apu oli hyvin vähäistä. Avun saamista koettiin vaikeuttavan sukulaisten asuminen kaukana tai se, että naapurit ja läheiset olivat jo itse iäkkäitä, eikä heidän toimintakykynsä mahdollistanut auttamista. Toisaalta yksin asumisen ja palvelujen kustannusten nousun koettiin vaikeuttaneen palvelujen saamista. Osa ikääntyvistä koki, että avun saaminen oli täysin mahdotonta, vaikka apu olisi tarpeen. Osa puolestaan koki, että maksulliset palvelut olivat ainoa vaihtoehto avun saamiseksi. Vaikka ostopalvelut koettiin kalliina, toisaalta läheisapua saadessaan ikääntyvät olivat oman taloudellisen tilanteen mahdollistaessa valmiita mielellään korvaamaan avusta läheisilleen kohtuullisin maksuin. Osa ikääntyvistä luotti saavansa apua tarvittaessa, vaikkei sitä juuri tällä hetkellä tarvinnut.

Perilliset ovat 300km päässä. Saan vain maksullisia palveluja kerran viikossa.

Naapurit yhtä vanhoja, ei jaksaa auttaa ”Rahalla saa jos saa, mutta naapurit alkaa olla niin heikkokuntoisia, ettei heistä ole avuksi.

Minut on revitty jo jaksamisen ääri rajoille, kun en itsekään ole vähääkään terve. Mistään ei apua muualta ole tullut.

En saa mistään apua, asun yksin. Perhettä ei ole, jos haluan apua, sitä voi kyllä löytää, mutta maksaa.

5.3 Ikääntyvien ajatuksia maaseudulla tarjottavien palvelujen kehittämisestä

Maaseudulla asuvat ikääntyvät kokivat, ettei maaseudun asukkaita huomioitu riittävästi poliittisessa päätöksenteossa ja palveluja suunniteltaessa. Maaseudun asukkaiden koettiin tulleen unohdetuksi yhteiskunnassa ja yhdenvertaisuuden koettiin toteutuvan erittäin heikosti. Poliittisessa päätöksenteossa ikääntyvät toivoivat erityisesti tahtotilaa säilyttää peruspalvelut maaseudulla. Lisäksi ikääntyvät toivoivat maalle muuton tukemista, sekä julkisen liikenteen

saavutettavuuden sekä tiestön kunnon parantamista. Päätöksenteossa ikääntyvät toivoivat huomioitavan nykyistä paremmin pienituloiset ja eläkeläiset. Tärkeänä pidettiin, että kriittisistä palveluista, kuten poliisin, pelastuslaitoksen ja ensihoidon saavutettavuudesta pidettäisiin yhteiskunnassa huolta, sillä niiden heikentynyt saatavuus aiheutti turvattomuutta.

Maaseudulla asuu tasavertaisia veronmaksajia kaupunkilaisten kanssa, älkää tappako maaseudun elinvoimaa karsimalla kaikki palvelut.

Että maaseudun ihmisetkin muistetaan ja heillä pysyisi palveluita. Saisi asua kotonaan mahdollisimman pitkään. Nuorille pitäisi olla myös elinmahdollisuuksia maalla.

Maaseutu ja ”syрjäkylät” on täysin unohdettu, eikä jatko näytä lohdulliselta.

Meidät on jätetty oman onnen varaan.
Nykyinen hallitus tekee mielestäni parhaansa poistaakseen elämisen edellytykset maaseudulta.

Ikääntyvät kokivat palveluiden keskittämisen ja kaupungistumisen merkittävänä uhkana maaseudun elinvoimaisuudelle. Maaseudun asukkaita koettiin pidettävän yhteiskunnassa, sekä kunnallisessa päätöksenteossa jopa alempiarvoisina kansalaisina. Ikääntyvät kokivat palvelujen vähenemisen ja lakkauttamisen kuihduttavan maaseudun kyliä, sekä palveluiden keskittämisellä jopa tarkoituksellisesti näivetettävän maaseutua. Kuntaliitosten myötä palvelujen saavutettavuuden koettiin heikentyneen. Ikääntyvät toivoivat, että maaseudulla vähintään nykyiset palvelut säilyisivät ja, että tulevaisuudessakin maaseudulta löytyisi sinnikkäitä ihmisiä pitämään maaseudun asukkaiden ja yhteisöjen puolta.

Kylät kuolee ilman palveluja.

Kumpu vain nykyiset palvelut säilyisivät.

Kuopion kaupunki keskittää palvelut ja kaiken keskustaan. Maaseutua ajetaan alas mm. kouluja sulkemalla, tiet pidetään huonossa kunnossa, maaseutu jätetty oman onnen varaan, lehtiin kirjoitetaan keskustamyönteisesti kuin maaseutu olisi rasite... Maanviljelijöiden työn arvoa ei ymmärretä. Ei uskota, että maalla asuu maistereita, tohtoreita, älykkäitä maataloustuottajia ja yrittäjiä eikä vaan juntteja.

Palvelut valuvat kaupunkiin ja maaseutu autioituu.

Kaupungistumien uhkaa maaseudun elinvoimaa. Tämä on kylmä fakta.

Ikäjakama vanhenee, asukkaat passivoituu, jolloin on helppo lopettaa viimeisetkin palvelut kun ei ole riittävää vastustusta. Puolustajia tarvitaan. Koska etäisyydet ovat pitkiä ja kaikilla ei ole autoa, eikä bussit kulje, niin palveluja ei pidä missään nimessä keskittää suuriin taajamiin.

Maaseudun palveluissa ikääntyvät kokivat olevan paljon parantamisen ja kehittämisen varaa. Palvelujen kehittämistä korostettiin parempana vaihtoehtona palveluiden lakkauttamiselle. Ikääntyvät toivoivat palveluja suunniteltavan asukaslähtöisesti vastaamaan maaseudulla paikallisiin tarpeisiin. Ikääntyvät uskoivat myös, että maaseudulta löytyisi takuulla runsaasti innokkuutta ja innovatiivisuutta paikalliseen yhteisölliseen kehittämiseen. Maaseudun kehittämisessä paikallisten yhdistysten ja toimijoiden rooli koettiin erityisen tärkeänä.

Kun ei ole mitään palveluja niin paljon olisi kehitettävää.

Niitä pitäisi kehittää eikä lopettaa.

Kyläyhteisöjen huomioiminen.

Palvelut pitää suunnitella asukkaiden ja yhdistysten kanssa yhdessä.

Jos porukalla näitä oikein pohtisi ja pääsisi pilotoimaan uskon, että maaseudulla voi olla paljon uutta annettavaa. Siinä tarvitaan pientä anarkiaa mukaan tehdä asioita toisin, kuin on aina tehty. Luulen, että maaseudulta tätä innovatiivista ja anarkistista asennetta rupeaa hyvin löytymään. Maaseudulla asuminen ei läheskään aina ole helppoa. Siksi täällä asuvilla on jo valmiiksi pieni taistelijan sielu apunaan.

Ikääntyvät pitivät erityisesti peruspalveluiden säilymistä maaseudulla tärkeänä ja välttämättömänä. Peruspalvelut nähtiin edellytyksenä, että maaseudulla oli mahdollista asua. Peruspalvelujen koettiin myös edistävän maaseudun veto- ja pitovoimaa, sekä tukevan positiivista väestönkehitystä, maalle muuttoa ja maaseudun asuttuna pysymistä. Ikääntyvät kokivat, että peruspalvelut olivat merkittävä tekijä asuinpaikan valinnassa ja maaseudun asumisviihtyvyydessä. Välttämättömiksi peruspalveluiksi ikääntyvät nimesivät etenkin sosiaali- ja terveystalvet, kaupat, koulut ja päiväkodit. Toisaalta juuri näiden koettiin olevan maaseudulla nykyisellään heikosti saavutettavia. Ikääntyvät toivoivat, että maaseudulla panostettaisiin tietoliikenneyhteyksien, kulkuyhteyksien ja julkisen liikenteen toimivuuteen.

Peruspalvelut ovat veto- ja pitovoimatekijöitä ja hidastavat maaseudun väestökatoa, ehkä pysäyttävätkin sen pitkällä aikavälillä.

Elämän perusasiat pitää olla helposti saatavilla.

Siitä pitäisi pitää kiinni, että toimivat peruspalvelut säilyvät ja niin, että niihin palveluihin pääsee kivuttomasti.

Jos maaseutu ja yleensä nämä syrjäseudut halutaan pitää asuttuna, niin pitäisi säilyttää / lisätä palveluita.

Peruspalvelujen saatavuus on tosi tärkeää ja kunnossapito maaseutualueella, jotta asumisviihtyvyys pysyy korkealla.

Peruspalveluista ikääntyvät korostivat, että maaseudulla koulut ja päiväkodit olivat välttämättömiä ja niiden järjestämistä lähipalveluina korostettiin. Koulujen ja päiväkotien koettiin olevan lapsiperheiden vetovoimatekijöitä ja siten edellytys maaseudun elinvoimaisuudelle. Perheiden peruspalvelujen uskottiin edistävän maalle muuttoa, sekä positiivista väestönkehitystä maaseudulla. Maaseudulta lapsiperheiden palveluiden lakkauttaminen puolestaan aiheutti ikääntyville huolta ja turvattomuutta, sillä lakkauttamisen nähtiin kuihduttavan maaseudun kyliä voimakkaasti.

Uusia asukkaita tai perheitä ei myöskään tule, jos koulujen lakkauttamisbuumi jatkuu samanlaisena. Kun ikäiseni ikäluokat kuolevat tai tulevat niin sairaiksi, että muutto palveluiden äärelle on pakollista, kuolee samalla myös maaseutu. Nuoret eivät enää saa lainaakaan maaseudulle asunnon ostoja varten johtuen pankkien sääntelystä ja vakuusarvojen alasajosta.

Ennen kaikkea koulut olisi hyvä säilyttää, koska se on edellytys uusien perheiden saamiselle maaseudullekin. Sitten täytyisi myös kuntalaisille avata miten konsultit päätyvät lapsiennusteiden määrään kullakin alueella. Samoin julkisen vallan tulisi puuttua pankkien vakuusarvojen laskentaan, jotta ylipäättään perheet saisivat maaseudulle rakentamiseen tai asuntojen kunnostamiseen lainaa. Julkinen liikenne olisi myös toivottavaa...

Sosiaali- ja terveystalvueluissa koettiin tärkeänä ylläpitää ja lisätä ennaltaehkäiseviä palveluja, sekä kehittää neuvonnan ja ohjauksen palveluja. Pitkät asiointimatkat nähtiin kielteisenä. Palveluja toivottiin järjestettävän maaseudulle lähemmäksi asukkaita. Ikääntyvät pitivät tärkeänä, että lääkärin vastaanottoa tuotetaisiin lähipalveluna ainakin joitakin kertoja viikossa ja, että maaseudulla saatavilla olisi myös fysioterapiaa, sosiaalipalveluja, kotihoitoa ja tukipalveluja.

Uudenlaisiin tapoihin ja ideoihin palvelujen järjestämiseksi ikääntyvät suhtautuivat myönteisesti, toisaalta osa ikääntyvistä toivoi palveluissa palattavan enemmän entisen kaltaisiin kokonaisvaltaisempiin toimintatapoihin.

Terveyspalvelut vähintään etänä tai liikkuvan bussin turvin – lisää turvallisuuden tunnetta ja helpottaa erityisesti +65 kuntalaisten elämää.

Terveyskeskukseen enemmän lääkärin aikoja, voisi olla kiertäviä erikoisalojen lääkäreitä (mm. silmälääkäri).

Kodinhoitopalvelut niin kuin ennen muinoin. Kodinhoitajat kävivät hoitamassa vanhusten kotona siivoukset, ruuanlaitot edes viikoittain. Samalla hoisivat vanhuksen hygieniaa. Nyt kun maalle et saa, kun pilkottuna ylihintoisen siivouksen, johon ei kaikki kuulu. Ruoanlaittoa ei tarjota ollenkaan, vaan tarjotaan jostain tuotavaksi ylihinnoitellut annokset, jotka sitten vanhusten pitäisi lämmittää... ja kun ne annokset ovat pienet ja eivät sitten enää maistu.

Ikääntyvät toivoivat sosiaali- ja terveyspalveluja suunniteltaessa ja kehitettäessä huomioitavan nykyistä paremmin ihmislähtöisyyttä, inhimillisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta. Tärkeänä pidettiin, että palvelut vastaisivat jatkossakin erilaisiin yksilöllisiin tarpeisiin ja suunnittelussa huomioitaisiin paremmin ikääntyvien ja vammaisten tarpeet ja toiveet. Toisaalta ikääntyvät toivoivat myös, että palveluiden kustannustaso säilyisi kohtuullisena. Huolta ikääntyville aiheutti ympärivuorokautisten hoidon yksikköjen väheneminen. Ikääntyville tarjottuun ruokaan ja sen laatuun toivottiin panostettavan ja ruokapalveluja järjestettävän ennemmin lähipalveluina kuin keskitetyissä keittiöissä.

Kaikkien palvelujen tuottamisen ehtonahan on kannattavuus, joka laskeaan aina sen palveluntuottajan näkökulmasta. Kannattavuusnäkökulmaa tulisi laajentaa seuraamuksiin ja laskea mitä seuraa, kun palveluja karsitaan ja jätetään etenkin ikääntyneet ihmiset oman onnensa nojaan. Pitäisi selvittää, montako kuolemaa on seurannut hoitopääsemättömyydestä. Mielestäni kyse on silloin liki heitteille jätöstä.

Ihmisläheisiä vanhuuden ja vammaisen palveluja.

Lääkäri, koska vanhusväestöä on paljon. Hoitolaitoksia vanhoille, ettei tarviis olla yksin ja turvaton. Ruoka paikalla valmistettua.

Vanhainkodat takaisin, omat keittiöt niihin eikä kuljetusruokia ties mistä.

Kaikkea terveydestä, lääkäripalveluista, kauppa-asioinnista, siivouksesta, ruoanlaitosta ym. kotiaivasta kokonaisvaltaisesti ilman ylihinnittelua pieneläkeläisille.

Ikääntyvien kokemusten mukaan julkisen liikenteen, kuten linja-autojen ja taksien saavutettavuuteen tulisi maaseudulla panostaa, sillä palvelujen keskittämisen ja välimatkojen kasvamisen nähtiin merkittävästi vaikeuttaneen liikkumista maaseudulla. Maaseudun tiestön kuntoon toivottiin kohdennettavan resursseja, sillä tiestön kunnossa pysyminen nähtiin edellytyksenä maaseudulla liikkumiseen ja esimerkiksi liikkuvien palvelujen kehittämiseen. Ikääntyvät toivoivat kuntien panostavan kutsutaksipalvelun saavutettavuuden parantamiseen ja toiminta-alueen laajentamiseen. Ikääntyvien kokemusten mukaan kutsutaksipalveluja olisi tärkeää olla tarjolla vähintään kerran viikossa, mielellään useamminkin.

Kyläteiden kunto on huono. Auton kustannukset ovat korkeita. Liikkumisen helpottaminen. Maksullisen asiointiliikenteen järjestäminen. Linja-autokyydit ruokakauppaan, kun ei ole omaa autoa niin täytyy matkustaa taksilla ja tulee kalliiksi.

Tiet kuntoon, että ne liikkuvat palvelut on mahdollista saada syrjäkylälle.

Tiet pitää olla kunnossa ja taksit saatavilla.

Yhteiset kyydit olisi hyvä lisä, tosin näihin osallistuminen voidaan nähdä liian kalliina, joten olisi hyvä saada jonkin tuen piiriin. Kuopiossa olisi mielenkiintoista kokeilla, miten innokkaasti asukkaat ottaisivat omakseen kyydit maalta Kuntolaaksoon ja takaisin. Se madaltaisi kynnystä esim. kuntosalin käytölle pari kertaa viikossa.

Toisaalta maaseudulla toivottiin palveluja tarjottavan tulevaisuudessa lähempänä ihmisiä siten, että ne olisivat ennemminkin saavutettavissa jalkaisin tai kävellen. Heikkojen liikenneyhteyksien koettiin aiheuttavan huolta ruokahuollon toteuttamiseen ja nykyisten kyläkauppojen säilymistä toivottiin tuettavan. Kyläkaupat koettiin merkityksellisiksi lähipalveluiksi ja toisaalta niiden nähtiin mahdollistavan ruokahuollon lisäksi yhteisöllistä toimintaa ja sosiaalisia kohtaamisia. Ikääntyvät toivoivat, että myös pankki-, apteekki- posti- ja siivouspalvelujen saavutettavuuteen maaseudulla kiinnitettäisiin huomiota.

Joku kuljetus kauppoihin. Esim. kuten kaupungissa on PALI-liikenne. Miten pääsee kauppaan, jos ei ole ajokorttia.

Kyläkauppa - tärkeä kohtaamispaikka ja tuo perustarvikkeet läheltä saataviksi.

Maaseudulla asuvat ikääntyvät korostivat yhteisöllisyyden ja vertaistuen merkitystä maaseudun ikääntyvien arjessa. Yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen koettiin olevan maaseudun voimavara ja sen toivottiin säilyvän ja lisääntyvän. Paikallisten yhdistysten, järjestöjen ja muiden toimijoiden roolin koettiin maaseudulla kasvaneen ja niiden toiminnan olevan hyödyllistä ja tavoittavan tehokkaasti eri ikäisiä, eri väestöryhmiä ja tuen tarpeessa olevia ihmisiä. Maaseudun paikallisilta toimijoilta ikääntyvät toivoivat rohkeutta kehittää uudenlaisia toimintamuotoja ja toisaalta kuntien toivottiin tukevan paikallisten toimijoiden toimintaa nykyistä paremmin. Kunnilta ikääntyvät toivoivat panostusta myös esimerkiksi lähiliikuntapaikkojen ja uimarantojen kunnosta huolehtimiseen. Ikääntyvien mukaan maaseudulla asuvat olivat toisaalta omatoimisia ja tottuneita tekemään asioita paljon myös itse.

Kylien yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen positiivisessa talkoohengessä olisivat ihanne.

Kyläyhdistykset voisivat järjestää yhteisiä edullisia viikoittaisia ruokailuhetkiä. Niihin pitäis olla kuljetus, kun ei muuten pääse.

Toiminta on jo tällä hetkellä kyläyhdistysten, erilaisten seurojen yms. varassa... Täällä on totuttu tekemään itse eikä jäädä odottamaan valmista koska sitä ei tule.

Kylätoimikunnat ja nuorisoseurat ovat hyviä aktivoimaan ihmisiä lapsista vanhuksiin.

Säännöllisesti toistuvat tapahtumat, joihin väki oppii tulemaan. Kunta voisi maksaa palkkioita kyläyhdistyksille tai muille toimijoille, jos ne järjestävät maaseudulle palveluja esim. luistelukaukalon aukipito, retkeilyä, luontoterä ja käsityötaitoja ym. Sellaisia, jotka kaupunki haluaa karsia pois tai on jo karsinut säästösyistä.

Yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden toivottiin tarjoavan maaseudulla nykyistä enemmän toimintaa ja tapahtumia. Toimintaa ikääntyvät toivoivat suunnattavan kaiken ikäisille ja toisaalta toiminnan toivottiin mahdollistavan myös sukupolvi kohtaamisia. Ikääntyville toivottiin tarjottavan eri teemaisia kerhoja, kuten seniori-, kulttuuri-, käsityö- ja taidekerhoja. Maaseudulle nähtiin myös tärkeänä tarjota nykyistä enemmän kulttuuri-, harrastus- ja virkistystoimintaa, sekä

liikuntapalveluja ja ohjattua liikuntaa. Erityisesti ikääntyvät kaipasivat mahdollisuutta elokuviin ja teattereihin. Paikallisesti toimintaa toivottiin järjestettävän vaihtelevasti eri vuorokauden aikoina, kohtuullisin osallistumismaksuin, sekä kyytijärjestelyissä auttaen.

Enemmän yhteisiä tapaamisia muulloinkin kun aamulla aikaisin. Ei kaikki iäkkäät herää aikaisin.

Sosiaaliset tapahtumat, eri ikäryhmille suunnattuja tapaamisia tai tekemistä, näissä yhteistyö esimerkiksi kansalaisopiston kanssa on tärkeää, vaikkakin kansalaisopiston asettamat osallistujarajat meinaavat usein torpedoida hyvät aikeet ryhmän aloitukselle. Erilaiset taidetapahtumat tai -kurssit olisivat hyvä lisä, ne voisivat olla myös vain muutaman tapaamisen tapahtumia, ei koko lukukautta koskevia.

Kirkonkylällä on kerhoja ja srk:n toimintaa, mutta kyydit ja kuljetukset pitäisi hoitua. Tosin kylillä tehdään paljon naapuriapua, mutta se aina ole mahdollista. Kimppakyydit, pieni korvaus.

Ikääntyvät kokivat, että ikääntyvien turvattomuuteen ja yksilöllisiin tuen tarpeisiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Sosiaaliset kohtaamiset ikääntyvät kokivat tärkeinä arjessa, toisaalta yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen koettiin ehkäisevän myös yksinäisyyttä. Talkootyöltä, kylätalkkaripalveluilta ja yhdistysten kotiapupalveluilta toivottiin saatavan apua arjen askareisiin, mutta toisaalta ne koettiin merkityksellisenä myös sosiaalisten kontaktien mahdollistamisessa, sekä yksinäisyyden ehkäisyssä. Konkreettista apua ikääntyvät toivoivat saavansa erityisesti kodista huolehtimiseen, siivoukseen, pihan hoitoon, lumitöihin, hiekoitukseen ja puunhakuun. Yhdistyksiltä ja järjestöiltä ikääntyvät toivoivat tietopuolisten infojen, keskustelutilaisuuksien, terveysneuvonnan ja perusmittausten, sekä ennaltaehkäisevien terveyspalvelujen järjestämistä. Ikääntyvät kokivat tärkeäksi, että maaseudulle tarjottaisiin ikääntyville kohdennettua digineuvontaa, sekä ohjausta esimerkiksi viranomaislomakkeiden täyttämiseen.

Se seurakuntasisar kun ennen oli. Kävi kerran parissa viikossa ja soitti ensin ja toi apteekista mitä piti. Oli jonkun puoli päivää vaihettiin lakanat ja juuteltiin. Loi turvallista oloa, kun yksin asuu.

Osallistavat tapahtumat helpottaisivat yksinäisyyden kokemukseen.

Vanhusten kotiolojen tarkistus. Mitä kotona tarvitaan, että elämä olisi inhimillistä.

Kylätalkkari ja ystäväpalvelu yksinäisille vanhuksille toisivat helpotusta arkeen ja yksinäisyyteen.

Pitäisi kiinnittää huomiota yksinäisyyden lievittämiseen erilaisin interventiokeinoin kuten systemaattiseen ikäihmisten hyvinvoinnin seurantaan jollakin toimintatavalla. Kai siihen olisi paras keino jalkautuva ihminen, joka käy toteamassa tilanteen ihmisen omassa elinympäristössä. Paluu tässä asiassa digimaailmassa tähän ihmisen aitoon kohtaamiseen ja kuuntelemiseen... Ikäihmiset jäävät yksin, jos ei ole läheisiä tai mitään, mikä kokoaisi ihmisten pariin. Tarvittaisiin lähi-ihminen.

Paikkakunnalla tulisi olla henkilö, jolta saisi ohjeita (voisi tulla kotiin). Kaikilla vanhuksilla ei ole laitteita, taitoa käyttää sähköistä palvelua (eikä enää opita!!) Kotihoito, etuudet jää saamatta.

Etä-, digi- ja sähköisiin palveluihin myönteisesti suhtautuneet ikääntyvät toivoivat sähköisten palvelujen tarjoavan uusia mahdollisuuksia ennaltaehkäisevien palvelujen, neuvonnan ja ohjauksen järjestämiseen. Sähköisten palveluiden järjestämisen edellytyksenä kuitenkin nähtiin tietoliikenneyhteyksien parantaminen, sillä heikkojen tietoliikenneyhteyksien koettiin vaikeuttavan tai jopa estävän sähköisten palveluiden käyttämistä. Digitukea ikääntyville maaseudulle toivottiin lisättävän. Sähköisissä palveluissa ikääntyvät toivoivat suosittavan asiakaspalvelua ihmiseltä robotin sijaan. Ikääntyvät kokivat erityisen tärkeänä, että palveluissa olisi mahdollisuus asioida edelleen kasvokkain, sekä puhelimitse ilman vaikeita takaisinsoittojärjestelmiä tai numerovalikoita. Ikääntyvät korostivat, että informaatiota eri palveluista ja niihin hakemisesta oli välttämätöntä saada edelleen paperisena selkokielellä.

Alueella on erittäin huonot nettiyhteydet ja siksi on vaikea osallistua digipalveluihin.

Jos olisi ensin kunnollinen nettiyhteys, niin sitten voisi toimiakin.

Samoin puhelinyhteyksien ja netin on pelattava. Kotiapua myös erilaisten laitteiden toiminnan varmistamiseksi ja ict-tuki.

Ei mitään palveluja etäpalveluna, koska internetti-yhteydet ovat huonot. Lisäksi ihminen tarvitsee toisen ihmisen seuraa.

Etäpalveluissa ihminen, ei robotti. Nykyisinkin on verohallintoon, pankkeihin ym. chat yhteyksiä, mutta alussa yleensä robotti.

Paperiversiot olisi säilytettävä ja henkilö jokaiselle paikkakunnalle, joka neuvo kasvokkain. Ymmärrätte kun teistä tulee vanhoja. Selkeä tiedotus palveluista. Puhelinnumerot.

Sähköisistä palveluista kysyttäessä ikääntyvät kokivat sähköisten palvelujen soveltuvan sosiaali- ja terveydenhuoltoon vain tietyiltä osin. Sähköisten palveluiden nähtiin sopivan lähinnä yksinkertaisten asioiden tai pidempiaikaisten sairauksien seurantaan ja hoitoon, terveys- ja palveluneuvontaan, sekä palvelutarpeiden arviointiin, mutta ei akuuttitilanteisiin. Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä vain harva kertoi käyttäneensä sähköisiä ajanvarauspalveluja. Etäpalveluilta ikääntyvät toivoivat yksinäisyyttä ja turvattomuutta ehkäiseviä ja helpottavia, sekä vertaistukea mahdollistavia ryhmätoimintoja, mutta myös yksilöllistä keskusteluapua. Etäpalvelujen nähtiin helpottavan etenkin tilanteisiin, joissa oman kodin ulkopuolella liikkuminen oli ikääntyvälle haastavaa tai mahdotonta.

Terveyspalvelut osittain, näinhän ne tупpaavat nykyään jo olemaankin aika pääsääntöisesti. Silloin, kun kyseessä jonkin pitempiaikaisen sairauksen seurannasta, etäpalvelut ok, mutta akuuteissa uusissa ongelmatilanteissa olisi hyvä päästä kertomaan asiastaan kasvotusten terveydenhuollon ammattilaisen kanssa.

Lääkärin vastaanotto, jos kyseessä kontrolliaika tai muu helposti etänä hoidettava asia, esim. lääkityksen muutos.

Minun mielestä voisi olla yksinäisyyttä estäviä palveluja esim. etäkahvikeskusteluita.

Keskustelua luottamuksella. Yksinäisiä ihmisiä on paljon.

Oma terveydenhoitaja, hänen kanssaan jotain yhteisiä piirejä / harrastuksia, kaikilla ei ole mahdollista liikkua kodin ulkopuolella.

Tarkistus, mikä on terveys ja vointi. Pystyykö huolehtimaan asioistaan; ruoasta, vaatteista, siivouksesta, kauppa ja apteekkiasioistaan yms.

Muutama kyselyyn vastanneista ikääntyvistä oli kokeillut hyvinvointialueiden etäpalveluja ja kotihoidon digiratkaisuja ja suhtautuivat niihin pääosin myönteisesti. Etäpalvelujen soveltuvuus kotihoitoon ja ikääntyvien valmiudet niiden käyttämiseksi aiheuttivat kuitenkin ikääntyvissä myös epävarmuutta ja niihin suhtauduttiin osin kriittisesti. Sähköiset ja digitaaliset kotihoidon ratkaisut saattoivat tuntua vielä vierailta ja niistä toivottiin saatavan lisää tietoa. Digi- ja etäpalveluissa toivottiin huomioitavan yksilölliset toimintakyvyn muutokset ja niiden vaikutukset palvelujen käyttöön. Ikääntyvien hoidon laatua toivottiin yleisesti ottaen parannettavan.

Minulla itselläni on toiminut erinomaisesti tuo PSHVA:n tarjoama etäyhteysmuoto. Suosittelen palvelun lisäämistä ja sen käytön opettamista asiakkaille laajemmassa mittakaavassa.

Lääkkeenjakoautomaatti on hyvä kotihoidon lisäapu. Ehkä se etäyhteys voisi olla hyvä, mutta paljon on ihmisiä, joille digitaaliset palvelut eivät onnistu.

Vanhusten turvarannekkeet ja arjen sujumisen etäseuranta luovat turvallisuutta.

Huonompikuntoisille vanhuksille annettavat terveyden ja kodinhoidon palvelut on järkyttäviä. Huonokuntoiset vanhukset ovat ihan heitteillä.

...Suhtaudun skeptisesti kaavailuihin hoitaa myös kotihoidon palvelutarpeita digitaalisesti. Se ei ole sama asia kuin käydä paikan päällä antamassa konkreettista apua. Ikääntyvä väestö harvoin osaa käyttää tietokoneita ja puhelimia muihin kuin yhteydenpitoon lähimpiin... Olen itse tottunut töissä käyttämään tietokonetta, mutta monikaan ikäiseni maalla asuva ei valitettavasti ole.

Kotihoidossa taitaa ollakin tämä palvelu, joka tuntuu vähän vieraalta minulle, kun olen tottunut ihmispalveluun.

Osa kyselyyn vastanneista ikääntyvistä oli kokeillut etäkoulutuksia ja niihin oli oltu tyytyväisiä. Tyytyväisyyttä koettiin etenkin siitä, ettei osallistuakseen tarvinnut matkustaa pitkiä matkoja ja toisaalta etäkoulutukset koettiin mukavana ajanvietteenä. Etäkoulutusten koettiin tarjoavan mahdollisuuksia oppia uutta ja koulutuksia toivottiin tarjottavan rohkeammin eri teemoista. Toisaalta eri toimijoilta etäpalvelujen avulla ikääntyvät toivoivat saatavan tukea myös asiointi- ja neuvontapalvelujen muodossa, sekä viranomaisasioiden hoitamisessa.

Monet oppikurssit hoituvat hienosti etänä. Etäopiskelu on mukavaa siksi, kun voi osallistua oman pöydän ääreltä tilaisuuteen, missä osallistujia voi olla ympäri maata tai maailmaa. Eikä tarvitse itse matkustaa minnekkään. Kätevää. Jotkut perusliikuntaohjaukset voisivat myös hoitua aika hyvin etänä.

Kaikki käy. Etäluennot on kivoja.

Atk-koulutus ja atk-apu. Turvallisuuskoulutus.

Jumppaa, ruokaohjeita ja vaikka tiedekerho, jossa ilmasto ja yhteiskunta olis selkokielellä ja järjestyksessä esillä.

Veroilmoitus, pankkiasiat.

Liikkuviin palveluihin ikääntyvät suhtautuivat huomattavasti myönteisemmin, kuin sähköisiin palveluihin. Ikääntyvät toivoivat liikkuvien palvelujen parantavan etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saavutettavuutta, lyhentävän asiointimatkoja, helpottavan kyydityshaasteita, sekä vähentävän liikkumisesta aiheutuvia kustannuksia. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osalta ikääntyvät toivoivat etenkin perusterveydenhuollon palveluja tarjoavan liikkuvan palveluauton kehittämistä, sekä lääkärin ja hoitajien kotikäyntien lisäämistä. Ikääntyvät ideoivat maaseudulla liikkuvina palveluina toteutettavaksi esimerkiksi terveystarkastuksia, sairaanhoitajien toteuttamia toimenpiteitä, lääkkeenjakoja, mitauksia, rokotuksia sekä hammashoitoa. Liikkuvina palveluina toivottiin järjestettävän myös laboratorio- ja kuvantamispalveluja. Toisaalta ikääntyvät kannustivat rohkeammin kokeilemaan liikkuvina palveluina myös esimerkiksi erikoislääkärin palveluja. Puolestaan liikkuvan sairaalan palveluista ei koettu olevan vielä riittävästi tietoa ja sen toimivuus pohditutti ikääntyviä.

Sotepalveluja kannattaisi jo alkaa suunnitella kotiin tuotuna. Pian on lähin palvelu 65 km päässä.

Liikkuvia palveluja mieluummin kuin digitaalisia.

Liikkuva perusterveydenhuollon yksikkö hoitajan ja lääkärin kera voisi kiertää kylillä, tai sen voisi soittamalla saada vaikka kotipihaansa. Kaikilla ei ole autoa käytössään.

Laboratoriopalvelut ympäri vuoden, vaikka liikkuvina, kun tuonne keskustaan on se 50 km. Taksilla tulee hitosti kustannuksia, kun kaikki mummot peräkkäin ajavat viikoittain.

Lääkäri ja terveydenhoitopalvelut ehdottomasti ja lääkkeet, etteivät tarviis lähteä taksilla / omaisen kускаamana monien kymmenien kilometrien päähän.

Hammaslääkäri esim. Monet eivät vanhukset lähde 100 km päähän.

Terveyspalvelut ennen kaikkea, esim. verikokeiden otto, lääkärin tai hoitajien vastaanotto. Liikkuva sairaala on niin utopistinen, että sen sisältö on vielä epäselvä.

Terveyspalvelut esim. erikoislääkärit niin ei tarvitse kaupunkiin mennä.

Liikkuvina palveluina maaseudulle ikääntyvät toivoivat tarjottavan kauppapalveluja, joissa kotiin voisi tilata tuotteita puhelimitse verkkotilauksen sijaan.

Toisaalta kauppaostosten kotiin toimituksen kustannukset ja omien valintojen mahdollisuuksien kapeneminen pohditutti ikääntyviä. Liikkuvina palveluina toivottiin tuotettavan maaseudulle laajemmin erilaisia kulttuurielämyksiä ja virkistystoimintaa ja toisaalta nykyisten kirjastoautopalveluiden haluttiin säilyvän. Säännöllisesti, mutta harvemmin toteutettavina liikkuvina palveluina ikääntyvät toivoivat järjestettävän neuvonta- ja viranomaispalveluja, kuten Kelan ja verotöimiston, sekä poliisin lupapalveluja. Liikkuvina palveluina toivottiin järjestettävän myös pankkipalveluja ja passikuvausmahdollisuutta. Vaalibussin olemassaoloon sitä käyttäneet ikääntyvät olivat tyytyväisiä.

Kauppapalvelu, jos puhelimella voisi tehdä tilauksen, nyt ei esim. meillä ole kauppapalveluita ollenkaan... ja nettitilaus ei onnistu.

Kauppa-asiointi se olisi ehdottomasti myös, ei monien kymmenien kilometrien päähän tarvitsisi taas varata kyyti lähteäkseen huonokuntoisena tekemään ruokaostoksia.

Liikkuvana palveluna voisi olla kauppa/asiointipalvelut. Esim. jos menee ajokortti, niin sitten ei saa haettua kaupasta ruokaa.

Kauppapalveluiden hinta nousee, mikäli ne tuodaan kotiin ja itsenäinen valinta tuotteiden tuoreuden ja laadun perusteella jää pois, jos jättää valinnan muille.

Pankkipalvelut (S-pankki järjestää niitä jo kerran kuussa) tulevat ensimmäisenä mieleeni, mutta kaikki palvelut toimisivat mielestäni paremmin näin kuin etäpalveluina.

Verohallinnon, kelan, työvoima, poliisin lupapalvelut. Ei tarvitse olla joka viikko, mutta säännöllisesti kuukauden aikana. Ei tarvitse tuoda joka kylälle, 10–20 km etäisyys käy.

Vaalibussi täällä on kiertänytkin jo muutaman vuoden ja on todella hyvä palvelu, jota käytetään innokkaasti. Kätevää, kun ei tarvitse ajaa itse 36 km matkaa vaaliuurnille ja takaisin.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

6.1 Tulosten merkitys suhteessa aikaisempaan tietoon

Opinnäytetyön tarkoituksena oli muodostaa käsitys ikääntyvien kokemuksista tuen saamisesta, palvelujen saavutettavuudesta ja niiden kehittämisestä maaseutualueilla. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea. Opinnäytetyön tavoitteeseen pääsemistä tuki se, että aineisto kerättiin ikääntyvien kokemuksista, sekä aihetta tarkasteltiin eri sektorien palveluiden, läheisavun ja yhteisöllisyyden näkökulmista.

Opinnäytetyön tulosten johtopäätöksenä maaseudun asukkaiden yhdenvertaisuuden toteutumiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Opinnäytetyön tulosten perusteella ikääntyvät kokivat maaseudun eriytyneen voimakkaasti etenkin kaupunkeihin verraten ja palvelujen keskittämisen koettiin heikentävän merkittävästi maaseudun asukkaiden yhdenvertaisuutta. Opinnäytetyön tuloksia tukee aiempi tutkimustieto siitä, että julkisten investointien keskittyminen kaupunkeihin on lisännyt eriarvoistumista maaseudun ja kaupunkien välillä (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 21–22, 44, 26). Maaseudulla palvelujen harveneminen heikentää yhdenvertaista palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, sekä maaseudulla asumisen mahdollisuuksia merkittävästi (Kumpulainen 2014, 44–46, 61).

Poliittisessa päätöksenteossa ja palveluja suunniteltaessa maaseudun moninaisuus, vahvuudet ja paikalliset erityispiirteet tulisi huomioida nykyistä paremmin, sillä opinnäytetyön tulosten perusteella ikääntyvät kokivat, ettei maaseudun asukkaita huomioitu riittävästi päätöksenteossa ja palveluja suunniteltaessa. Ikääntyvien kokemusten mukaan maaseudun asukkaiden koettiin tulleen yhteiskunnassa jopa unohdetuksi. Ikääntyvien kokemusta tukee aiempi tutkimustieto siitä, että politiikassa maaseudun palveluiden saatavuuden rajoittamiseen suhtaudutaan yhä myönteisemmin, vaikka muutoin suomalaiset eivät yleisesti ottaen halua syrjäseutuja ajettavan alas ja maaseudulla asumisen toivotaan lisääntyvän tiiviin kaupunkiasumisen sijaan (Luonnonvarakeskus 2024, 3, 131–132, 134-135, 139). Opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät toivoivat

päättäjiltä vahvaa tahtotilaa maaseudulla eri väestöryhmien peruspalveluiden säilyttämiseen, maalle muuton tukemiseen, julkisen liikenteen saavutettavuuden parantamiseen ja tiestön kunnon ylläpitämiseen, sekä ikääntyvien taloudellisista edellytyksistä huolehtimiseen.

Maaseudun palveluja tulisi aktiivisesti kehittää saavutettavammaksi ja ikäystävällisemmäksi, sillä opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokivat palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden heikentyneen maaseudulla merkittävästi. Kokemusta tukee aiempi tutkimustieto siitä, että maaseutualueilla palvelut ovat vähentyneet, jonka myötä palvelujen toimivuudessa, saavutettavuudessa ja saatavuudessa on haasteita (Maa- ja metsätalousministeriö 2004, 11). Opinnäytetyön tulosten johtopäätöksenä maaseudun lähipalveluiden säilymistä tulisi vahvasti tukea, sekä kehittää palveluiden tuottamista esimerkiksi monipalvelukeskusmallin mukaisesti. Opinnäytetyön tulosten perusteella ikääntyvät kokivat peruspalveluiden olevan edellytys maaseudulla asumiselle, sekä maaseudun veto- ja pitovoimalle ja positiiviselle väestönkehitykselle. Ikääntyvien kokemuksia tukee aiempi tutkimustieto siitä, että lähipalvelujen olemassaolo ja toimivuus vaikuttaa keskeisesti päätöksiin asua tai muuttaa maaseudulle (Kumpulainen 2014, 44–46, 61).

Opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokivat kaupungistumisen, sekä keskittämisen etenkin kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden osalta vakavana uhkana maaseudun elinvoimaisuudelle ja väestönkehitykselle. Ikääntyvien huoli on aiheellinen, sillä aiemman tutkimustiedon mukaan kuntien säästäminen palveluja keskittämällä on heikentänyt palvelujen saatavuutta maaseudulla ja vaikuttanut negatiivisesti alueiden elinvoimaan (Kumpulainen 2014, 44–46, 61). Kuntien lakkauttaessa esimerkiksi kouluja, on näillä alueilla väestönkehitys muuttunut yhä negatiivisemmäksi (Lehtonen 2021). Toisaalta myös terveysasemien etäisyydet ovat maaseudulla kasvaneet ja hyvinvointialueiden palvelujen saavutettavuus etenkin harvaan asutuilla alueilla on heikentynyt (Kauronen & Lehtonen 2017, 117–120, 138). Palvelujen voimakas keskittäminen ja poliittisen strategisen tahtotilan puute aiheuttaa maaseutualueille negatiivisen kierteen, jolloin toiminnot kuihtuvat ja palvelut katoavat yksi toisensa jälkeen (Kauronen & Lehtonen 2017, 77).

Maaseudulla asuvien ikääntyvien mahdollisuuksia osallisuuteen ja sosiaalisuuteen tulisi tukea, sillä opinnäytetyön tulosten perusteella palvelujen saavutettavuuden heikentyminen vaikeutti ikääntyvien osallistumista, sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä ja arjen asioiden hoitamista. Ikääntyvät kokivat maaseudulla oman auton omistamisen tai läheisten kuljetusavun välttämättöminä edellytyksinä palveluihin pääsemiselle. Aiemman tutkimustiedon mukaan palveluiden väheneminen ja välimatkojen kasvaminen samaan aikaan, kun julkinen liikenne on puutteellista tai oman auton käyttö mahdotonta, haastaa merkittävästi palvelujen saavutettavuutta (Siirilä, Rantanen & Palonen, 174–175). Päätöksenteossa ja maaseudun palveluja suunniteltaessa tulisi huomioida alueellisten ja sosiaalisten vaikutusten lisäksi maaseudun tosiasialliset mahdollisuudet liikua (Maaja metsätalousministeriö 2021, 51–53).

Opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokivat epävarmuutta ikääntyvien taloudellisista edellytyksistä hankkia palveluja, sekä huolta palvelujen kustannusten noususta. Tulos on yhteneväinen aiemman tutkimustiedon kanssa, jonka mukaan riittävän toimeentulon ja palvelujen saavutettavuuden ei koeta maaseudulla toteutuvan. Varsinkin harvaan asutuilla alueilla koetaan myös yhä vähemmän oikeudenmukaisuutta ja kokemusta vaikuttamisen mahdollisuuksista. (Luonnonvarakeskus 2024, 133–134, 138.) Taloudelliset tekijät vaikuttavat palveluihin hakeutumiseen etenkin heikoimmin koulutetuilla, joilla tulotaso voi olla muita alhaisempi (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2017, 8).

Opinnäytetyön tulosten johtopäätöksenä liikkuvia palveluja tulisi kehittää maaseudulle aktiivisesti, sillä opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokevat liikkuvat palvelut maaseudulla sähköisiä palveluja myönteisempänä. Tarve liikkuville palveluille korostui ikääntyvien kokemusten mukaan etenkin sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta. Opinnäytetyön tuloksia puoltaa aiempi tutkimustieto siitä, että maaseudun ominaisuudet ja väestötiheys huomioiden maaseudulle edullisin tapa tuottaa palveluja ovat liikkuvat palvelut tai monipalvelukeskukset, joissa tukeudutaan esimerkiksi olemassa olevaan kouluverkkoon. Liikkuvalla sosiaali- ja terveydenhuollon palveluautolla on voitu parantaa palvelujen saavutettavuutta maaseudulla, sekä voitu vaikuttaa väestöryhmien terveyseroihin, kun

palveluja vähemmän käyttäviä on saavutettu palvelujen piiriin. (Kauronen & Lehtonen 2017, 67.)

Opinnäytetyön tulosten perusteella palvelujen sähköistyessä enenevissä määrin maaseudun tietoliikenneyhteyksien toimivuuteen, sekä ikääntyville kohdennettuun digitukeen ja -koulutukseen on syytä panostaa. Aiemman tutkimuksen mukaan riittämätön tuki sulkee osan ikääntyneistä digitaalisten palvelujen, tiedon ja viestinnän ulkopuolelle (Rasi & Taipale 2020, 328). Opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokevat tärkeänä kasvokkain asioimisen mahdollisuuksien, sekä paperisen informaation säilymisen. Ikääntyvien kokemuksia tukee aiempi tutkimustieto siitä, että toimivia tietoliikenneyhteyksiä ei voida pitää itsestäänselvyytenä varsinkaan syrjäisillä alueilla (Jaakkola 2015, 136–138). Maaseudulla osa syrjäisimmistä alueista tulee jäämään ulkopuolelle digipalveluista tietoliikenneyhteyksien haasteiden vuoksi (Kauronen & Lehtonen 2017, 137).

Maaseudun asukkaiden ja yhteisöjen yhteisöllisyyttä on tärkeää tukea, sillä opinnäytetyön tulosten mukaan maaseudulla ikääntyvät kokevat yhteisöllisyyden, vertaistuen ja talkoohengen tärkeinä voimavaroina. Paikallisten toimijoiden toimintaedellytyksistä, sekä yhteisöllisistä tiloista huolehtiminen on tärkeää, sillä opinnäytetyön tulosten perusteella ikääntyvät kokevat niiden tukevan yhteisöllistä toimintaa, sekä yhdenvertaisia ja saavutettavia mahdollisuuksia harrastaa. Aiemman tutkimustiedon mukaan paikallisen yhteisöllisyyden vahvistaminen on merkityksellistä niin paikallisesti kuin yhteiskunnallisesti. Yhteisöllisyyden edistämiseksi paikallinen kylä- ja yhdistystoiminta, sekä niiden toimintaedellytyksistä, sekä toimintaan tarvittavista tiloista huolehtiminen on maaseudulla tärkeää. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 57–58.) Maaseudulla asuville ikääntyville yhteisöön kuulumisen, hyväksytyksi, arvostetuksi ja kuulluksi tulemisen kokemukset ovat tärkeitä voimavaroja (Jaakkola 2015, 5–6, 25, 181).

Opinnäytetyön tulosten mukaan läheisavulla on merkittävä rooli maaseudun ikääntyvien arjessa. Toisaalta syrjäytymisvaarassa olevia ikääntyviä on huolestuttavan paljon. Opinnäytetyön tulosten johtopäätöksenä palveluja suunniteltaessa on tärkeää pohtia, kuinka harvaan asutuilla alueilla asuvat syrjäytymisvaarassa olevat ikääntyvät tavoitetaan palvelujen piiriin. Läheisavun merkitystä

vahvistaa aiempi tutkimus siitä, että harvaan asutuilla alueilla yksin asuvilla ikääntyvillä on kohonnut riski kaltoinkohteluun ja osa ikääntyvistä, joilla läheisapu ja sosiaaliset kontaktit ovat vähäisiä, saattavat ajautua tilanteisiin, joissa esimerkiksi ikääntyvien terveys ja turvallisuus voi vaarantua muun muassa puutteellisten asuinolojen vuoksi (Sisäministeriö 2014, 25). Opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokevat palveluista saatavan tiedon olevan riittämättömää ja epäselvää, jonka vuoksi osa jää ilman palveluja ja etuuksia. Opinnäytetyön tulokset vahvistavat aiempaa tutkimusta läheisten merkityksestä tiedonsaannissa, jonka mukaan osa ikääntyneistä kokee, että ilman läheisiä palveluista tiedon saaminen, niihin hakeutuminen ja pääseminen on vaikeaa. Ikääntyneiden mukaan riittävä tieto palveluista, sekä ajantasaiset ja oikea-aikaiset palvelut edistäisivät kotona asumista pidempään. (Siirilä, Rantanen & Palonen 2023, 171–172, 174-175.)

Opinnäytetyön tulosten johtopäätöksenä maaseudun palveluiden kehittämisessä on tärkeää etsiä aktiivisesti uudenlaisia innovatiivisia ratkaisuja ja vahvistaa eri sektorien yhteistoimintaa. Kehittämisessä on huomioitava nykyistä paremmin lisääntyvä monipaikkaisuus ja kiinnostus maalle muuttoon. Opinnäytetyön tulosten mukaan ikääntyvät kokevat, että palveluja kehitettäessä tulisi huomioida nykyistä paremmin paikalliset tarpeet, ihmislähtöisyys, inhimillisyys ja eri väestöryhmien tarpeet. Ikääntyvien kokemusten mukaan maaseudulla paikalliseen yhteisölliseen kehittämiseen on runsaasti innokkuutta ja innovatiivisuutta. Aiemman tutkimustiedon mukaan sosiaalisesti kestävässä yhteiskunnassa tulevat sukupolvet on huomioitava päätöksenteossa ja oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi ihmisillä on oltava riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 21–22, 26, 57).

Opinnäytetyön tulosten johtopäätöksenä voidaan todeta, että maaseudulla paikallista yhteisöllistä kehittämistä ja potentiaalia on tuettava nykyistä paremmin eri sektorien toimesta. Johtopäätöstä tukee aiempi tutkimus siitä, että maaseutuyhteisöjen elinvoimaisuus edellyttää paikallisten asukkaiden kuulluksi tuleamista ja osallistamista. Maaseudun asukkaat tulisi nähdä palvelujen käyttäjien sijaan aktiivisina toimijoina ja yhteisöjen yhteistoimintaa on kuntien toimesta

tärkeää tukea. (Kauronen & Lehtonen 2017, 51–53.) Osallisuudella on vahva merkitys alueiden elinvoimaisuuden lisäksi hyvinvointiin ja terveyteen, sekä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyyn (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 57).

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden mukaisesti opinnäytetyössä, sen suunnittelussa, menetelmällisissä valinnoissa ja analysoinnissa arvioidaan laadua koko prosessin ajan. Opinnäytetyössä rehellisyys, oikeudenmukaisuus, avoimuus ja läpinäkyvän tutkimusprosessin noudattaminen on keskeistä. Opinnäytetyöprosessissa arvostetaan ja kunnioitetaan ympäristöä, kulttuuriperintöä, yhteiskuntaa ja toisten tutkijoiden tekemää työtä. Prosessin aikana toimitaan vastuullisesti, luottamuksellisesti, hyvän tieteellisen toimintatavan mukaisesti, sekä noudattaen salassapitoa ja tietosuojaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11–13.)

Luotettavuuden arviointi on tutkimuksessa keskeinen osa. Tutkimuksen tulokset raportoidaan yksityiskohtaisesti ja tulosten on kuvattava sattumanvaraisen tiedon poissulkien todenmukaisesti ilmiötä, jota tutkimuksessa tutkitaan. Opinnäytetyön raportoinnissa muun muassa menetelmälliset valinnat, rajaukset ja käsitteet perustellaan, kuten myös haastattelukysymysten perusteena olleet tekijät ja aiemman tutkimustiedon merkitys. Lisäksi raportoidaan aineiston käsittelyyn, tallettamiseen ja tutkittavien tiedottamiseen liittyvät toimet. (Hakala 2024, luku 7.)

Opinnäytetyössä eettisten periaatteiden mukainen toiminta on ehdotonta. Eettisten periaatteiden mukaan sananvapautta ja yksityisyyttä edistetään ja varmistetaan ettei tutkittaville aiheudu vahinkoja, vaaraa tai riskejä. Valitut menetelmät ja keinot arvioidaan eettisestä näkökulmasta ja raportoinnissa ei plagioida toisten tekstejä tai käytetä tekoälyä väärin. Tutkittavien osalta kunnioitetaan heidän oikeuttaan tietää tutkimuksen luonne ja tarkoitus, sekä miten aineistoa käsitellään tutkimuksen aikana ja sen jälkeen. (Hakala 2024, luku 7.)

Opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä ja eettistä käytäntöä ja laatua arvioitiin koko prosessin ajan. Opinnäytetyöprosessin ajan toimittiin vastuullisesti ja rehellisesti. Opinnäytetyössä ei tarvittu tutkimuslupaa, eikä opinnäytetyöllä ollut sidonnaisuuksia tai rahoitustarvetta. Tutkimusmenetelmät opinnäytetyöhön valittiin huolellisesti. Teoreettisen viitekehyksen laatimisessa käytettiin luotettavaa tietoa ja luotettavuuden arvioinnissa hyödynnettiin apuna Joanna Briggsin arviointikriteerejä, jotka Hoitotyön tutkimussäätiö on suomentanut (Hoitotyön tutkimussäätiö 2024). Opinnäytetyössä ei käytetty tekoälyä. Opinnäytetyössä kunnioitettiin toisten tutkijoiden tekemää työtä ja saavutuksia käyttäen asianmukaisia lähdemerkintöjä.

Opinnäytetyön kyselylomake laadittiin keskeisiin käsitteisiin perustuen. Kyselylomake esiteltiin ennen varsinaista aineistonkeruuta. Esitestauksen toteutti kaksi kohderyhmään kuuluvaa henkilöä. Esitestaamisesta saadun palautteen perusteella kysely oli selkeä ja johdonmukainen ja kysymyksiä oli sopiva määrä. Esitestaamisen perusteella kyselylomakkeeseen ei tehty muutoksia. Esitestaaminen lisäsi opinnäytetyön luotettavuutta. Aineistonkeruuvaiheessa kyselylomakkeen saatekirjeessä viestittiin vastaajille opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tietojen käsittelyyn liittyvät asiat huolellisesti. Vastaajan tietoinen suostumus varmistettiin viestimällä saatekirjeessä, että vastaamalla kyselyyn vastaaja antaa luvan käyttää vastauksiaan opinnäytetyössä. Opinnäytetyöstä laadittiin opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa tietosuojaseloste.

Kyselyn ja aineiston käsittelyn osalta opinnäytetyöprosessissa tietosuojaa ja yksityisyyttä noudatettiin anonyymillä vastaamisella ja aineiston luottamuksellisella ja huolellisella käsittelyllä. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto säilytettiin Webropol-järjestelmässä ja analyysivaiheessa tulostetussa paperimuodossa. Aineistoa pääsi käsittelemään ainoastaan opinnäytetyön tekijä. Opinnäytetyön valmistuttua kerätty aineisto tullaan tuhoamaan, aineistoa ei talleteta. Sähköinen kysely oli sopiva aineistonkeruumenetelmä opinnäytetyöhön ja edisti puolueettomuutta, kun vastaajat valikoituivat satunnaisesti, joka lisäsi opinnäytetyön luotettavuutta. Toteutetulla sähköisellä kyselyllä saatiin vastaukset opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

Kyselyyn saatiin vastauksia reilusti yli alkuperäisen tavoitteen, joka lisäsi opinnäytetyön luotettavuutta. Kyselystä valmistauduttiin ennakkoon muistuttamaan uudelleen vastausaikana, mutta muistuttaminen ei suuren vastaajamäärän vuoksi ollut tarpeellista. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli iältään 65–79-vuotiaita, joka voi johtua paremmista valmiuksista digilaitteiden käyttöön ja sähköiseen vastaamiseen. Pienempi vastausprosentti yli 80-vuotiaiden osalta voi johtua siitä, että esimerkiksi tarvittavia laitteita tai riittävää osaamista sähköiseen vastaamiseen kyseisessä ikäryhmässä oli vähemmän. Saatekirjeessä kyselyn kohderyhmää rajattiin maaseudulla asuviin ikääntyneisiin. Kyselyyn vastanneista kaikki asuivat ympäri vuoden tai osan vuodesta maaseudulla. Kohderyhmään kuulumattomia tai epäasiallisia vastauksia ei tullut, eikä niitä siten tarvinnut suodattaa aineistosta pois.

Opinnäytetyön raportointi on toteutettu huolellisesti ja ilmiötä on kuvattu teoreettiseen viitekehykseen ja kerättyyn aineistoon perustuen dialogisesti. Alkuperäisiä ilmaisuja aineistosta raportissa esittämällä ja kuvaamalla niiden yhteyttä tutkimusaineistoon, on pyritty lisäämään tulosten luotettavuutta. Aineiston käsittelyssä ja raportoinnissa kunnioitettiin vastaajien sananvapautta. Pidempiä lainattuja ilmaisuja jouduttiin lyhentämään, mutta ilmaisut raportoitiin niiden alkuperäisessä muodossa muutoin muokkaamattomina ja ilmaisujen tarkoitusta muuttamatta.

6.3 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi keväällä 2024 aiheen pohdinnalla. Kesän 2024 aikana työskentelin kolmannella sektorilla, Pohjois-Savon Kylät ry:llä viestintä- ja kyläkoordinaattorina. Kesän aikana kohdatessani maaseudulla asuvia ikääntyviä kehittyi mielessäni ajatus maaseutuaiheisesta opinnäytetyöstä. Maaseutu on aina ollut minulle tärkeä ympäristö ja maaseutukehittäminen kiinnostuksen kohteeni. Aiempi työkokemukseni sosiaali- ja terveysalalta maaseutu-ympäristössä, sekä geronomiopinnoissa hankkimani osaaminen antoivat minulle hyvät valmiudet tutkia maaseudulla asuvien ikääntyvien kokemuksia laadullisen tutkimuksen kautta. Otin yhteyttä Pohjois-Savon Kylät ry:n toiminnanjohtajaan,

jonka kanssa pohdimme aihetta, joka tarkentui lopulta elokuussa. Sovimme opinnäytetyön toimeksiannon Pohjois-Savon Kylät ry:n kanssa. Opinnäytetyölle ei tarvittu tutkimuslupaa.

Opinnäytetyön suunnitelma, sekä kysely saatekirjeineen laadittiin syksyn 2024 aikana. Tavoitteena oli suunnitelman valmistuminen vuoden 2024 loppuun mennessä ja suunnitelma palautettiin hyväksytysti joulukuussa. Opinnäytetyön toteutusvaihe käynnistyi tammikuussa 2025. Aineisto hankittiin sähköisen kyselyn avulla tammi-helmikuun aikana. Kysely oli verkossa avoinna kolme viikkoa ja tavoitteena oli saada kyselyyn noin 20 vastausta. Vastausajan aikana muistutusta kohderyhmälle ei ollut aiheellista laatia, sillä ilokseni maaseudun ikääntyvät kiinnostuivat kyselystä ja lopulta vastauksia saatiin 49. Kerätty aineisto analysoitiin helmi-maaliskuun aikana. Tavoitteena oli opinnäytetyön valmistuminen huhtikuun 2025 mennessä.

Opinnäytetyöprosessin aikana teoreettisen viitekehyksen laatiminen mahdollisti minulle laajan perehtymisen opinnäytetyön aiheeseen liittyvään aiempaan tutkimukseen, joka laajensi käsitystäni maaseudulla asumisen ja ikääntymisen yhtälöstä, sekä maaseudun moninaisuudesta. Opinnäytetyön paras anti oli kuitenkin ikääntyvien kokemukset, joita pääsin kuulemaan ja hyödyntämään opinnäytetyössä. Opinnäytetyöprosessin aikana toisaalta haastavimpana koin erilaisten tutkimusmenetelmien ymmärtämisen. Toteutettu opinnäytetyöprosessi kehitti osaamistani geronomina ja vahvisti kiinnostustani maaseutukehittämisestä. Olen ollut mukana monenlaisessa paikallisessa maaseutukehittämisessä ja opinnäytetyön myötä sain runsaasti ideoita, joita hyödyntää esimerkiksi omalla alueellamme toimintaa, ikäystävällisyyttä ja ikääntyvien osallisuutta kehitettäessä.

6.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Tätä opinnäytetyötä, sekä sen sisältämiä ikääntyvien kokemuksia voidaan hyödyntää toimeksiantajan, sekä eri sektoreiden toimijoiden toiminnan ja maaseudulla tarjottavien palvelujen kehittämisessä. Opinnäytetyö tarjoaa ikääntyvien

kokemusten kautta ideoita esimerkiksi maaseudun paikallisen toiminnan, yhteisötoiminnan, sekä maaseudun monipalvelukeskusten kehittämiseen. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää sähköisten ja liikkuvien palvelujen kehittämiseen ikäystävällisemmäksi.

Opinnäytetyö tarjoaa ideoita jatkossa tutkia esimerkiksi kohdennetusti ikääntyvien kokemuksia eri sektorien palvelujen saavutettavuudesta. Opinnäytetyössä käsitellystä yhteisöllisyyden teemasta voitaisiin jatkossa tutkia tarkemmin, millainen syvällisempi merkitys yhteisöllisyydellä on maaseudulla asuvien ikääntyvien arjessa. Jatkossa voitaisiin myös tutkia maaseudun monipalvelukeskusten kehittämisen, palvelutarjonnan, sekä eri sektorien yhteistyön mahdollisuuksia maaseudun palvelujen saavutettavuuden parantamiseksi.

Lähteet

- Hakala, J. 2018. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa: Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., Niikko, A., Perkkilä, P., Ropo, E., Saarela, M., Saloviita, T., Syrjälä, L., Valli, R. (toim.), Wallin, E., Vastamäki, J., Vilkka, H., Virtanen, S. & Åhlberg, M. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs. Luku 1. 29.10.2024.
- Hakala, J. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC: Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Helsinki: Gaudeamus. Ellibs. 25.10.2024.
- Hoitotyön tutkimussäätiö. 2024. Tutkimusten arviointikriteeristöt (JBI). Hoitotyön tutkimussäätiö sr. Helsinki. <https://hotus.fi/kansainvalinen-yhteistyö/jbi-keskus/tutkimusten-arviointikriteeristot-jbi/>. 9.11.2024.
- Jaakkola, E. 2015. Yhteisöllisyys syrjäisellä maaseudulla asuvien ikääntyneiden arjessa. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Akateeminen väitöskirja. <https://urly.fi/3PnB>. 17.10.2024.
- Jylhä, M., Valkama, O., Raitanen, J. & Tiainen, K. 2025. Luottavatko ikäihmiset yhteiskuntaan ja palveluihin?. Yhteiskuntapolitiikka 90 (1), 52–54. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025021211742>. 05.03.2025.
- Kauronen, M & Lehtonen, O. (toim.). 2017. Maaseudun ennaltaehkäisevät terveyspalvelut: Nykytila, saavutettavuus ja palvelujen tuottamisen paikaperustaisuus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-062-3>. 30.1.2025.
- Kumpulainen, K. 2014. Kun pienestä kunnasta tulee kylä: Kuntaliitosten vaikutukset maaseutuyhteisöissä. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201507212586>. 15.1.2025.
- Lehtonen, O. 2021. Primary school closures and population development: Is school vitality an investment in the attractiveness of the (rural) communities or not?. Itä-Suomen Yliopisto. Historian ja maantieteen laitokset. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.011>. 17.1.2025.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2004. Elinvoimainen maaseutu: Yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2006. Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-453-204-2>. 26.4.2025.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2021. Ajassa uudistuva maaseutu: Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2021–2027. <https://urly.fi/3PnD>. 24.2.2025.
- Pohjois-Savon Kylät ry. 2024. Toiminta-ajatus. <https://www.pohjois-savonkylat.fi/toiminta-ajatus/>. 24.11.2024.
- Puusa, A (toim.), Juuti, P (toim.). 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus. Ellibs. 1.4.2025.
- Rasi, P. & Taipale, S. 2020. Tuki, ohjaus ja koulutus: Ikääntyneet digitalisoituvassa mediayhteiskunnassa. Gerontologia 34 (4), 328–330. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/99601>. 1.11.2024.
- Siirilä, K., Rantanen, A. & Palonen, M. 2023. Haja-asutusalueella ilman säännöllistä kotihoitoa asuvien iäkkäiden kokemuksia terveydenhuollon palveluista. Gerontologia 37 (2), 171–175. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.121998>. 20.2.2025.
- Sisäministeriö. 2014. Turvallisuutta harvassa?: Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla. <https://urly.fi/3Pnl>. 27.1.2025.
- Suomen perustuslaki 731/1999.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Terveydenhuollon asiakaslähtöisyys: Palvelujen käyttäjien kokemuksia terveystalvelujen toiminnasta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-880-7>. 14.3.2025.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Ellibs. 28.10.2024.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Helsinki. 22.10.2024.
- Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa: Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., Niikko, A., Perkkilä, P., Ropo, E., Saarela, M., Saloviita, T., Syrjälä, L., Valli, R. (toim.), Wallin, E., Vastamäki, J., Vilkkä, H., Virtanen, S. & Åhlberg, M. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs. Luku 1. 29.10.2024.
- Valli, R. & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa: Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., Niikko, A., Perkkilä, P., Ropo, E., Saarela, M., Saloviita, T., Syrjälä, L., Valli, R. (toim.), Wallin, E., Vastamäki, J., Vilkkä, H., Virtanen, S. & Åhlberg, M. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs. Luku 1. 29.10.2024.
- Valtiovarainministeriö. 2015. Etäpalvelujen käyttöönoton käsikirja. <https://urly.fi/3OOF>. Helsinki. 14.3.2025.
- Varjakoski, H. & Tiilikainen, E. 2025. Digitaalisten terveystalvelujen käytön haasteet ja rajoitteet 75 vuotta täyttäneiden kansalaisten kokemana. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 62 (1), 156–161. <https://doi.org/10.23990/sa.143514>. 14.1.2025.
- Vastamäki, J. & Valli, R. 2018. Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta kyselylomaketutkimuksessa. Teoksessa: Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., Niikko, A., Perkkilä, P., Ropo, E., Saarela, M., Saloviita, T., Syrjälä, L., Valli, R. (toim.), Wallin, E., Vastamäki, J., Vilkkä, H., Virtanen, S. & Åhlberg, M. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs. Luku 1. 29.10.2024.
- Vehko, T., Kyytsönen, M., Ikonen, J., Koskela, T., Kainiemi, E. & Parikka, S. 2022. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten vastaanottopalveluiden käyttö kaupunki-maaseutu-alueuokituksen mukaan Suomessa. *Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Finnish Journal of eHealth and eWelfare* 14 (3), 316–318. <https://urly.fi/3PnJ>. 1.10.2024.
- Vernereri. 2024. Ikääntymisen määrittely. <https://verneri.net/yleis/ikaantymisen-maarittely>. 20.4.2025.
- Vihinen, H., Korhonen, K., Saukkonen, T., Voutilainen, O. & Kaseva, J. 2024. Mitä mieltä maaseudusta?: Maaseutubarometri 2023. Luonnonvarakeskus <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-968-0>. 15.10.2024.
- Vilkkä, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikuiiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Voutilainen, O., Korhonen, K. & Ovaska, U. 2021. Kyläkauppatuki 2019–2021: Kyläkaupat monipalvelukeskuksina – kokeiluhankkeen toteutuksen ja vaikutusten arviointi. Luonnonvarakeskus. <https://urly.fi/3PnK>. 11.2.2025.

Webropol -kysely

1. Ikä

- 65–69

- 70–79

- 80–89

- 90 tai enemmän

- Muu

2. Sukupuoli

- Nainen

- Mies

- Muu

- En halua kertoa

3. Asutko maaseudulla?

-Kyllä, ympäri vuoden tai osan vuodesta

-En

4. Mitä lähipalveluja asuinalueellasi on tarjolla?

5. Mitkä palvelut maaseudulla ovat mielestäsi helposti saavutettavia ja miksi?

Perustele.

6. Mitkä palvelut maaseudulla ovat mielestäsi heikosti / vaikeasti saavutettavia

ja miksi? Perustele.

7. Mitä palveluja maaseudulla mielestäsi tulisi vähintäänkin olla tarjolla ja miksi?

Perustele.

8. Millainen yhdistysten tai järjestöjen ylläpitämä toiminta mielestäsi edistäisi arjen mielekkyyttä ja sujuvuutta maaseudulla?

9. Saatko apua arjessa läheisiltä, naapureilta, kyläyhteisöltä tai joltakin muulta?
Jos saat, millaista apua?

10. Millaisia palveluja voitaisiin mielestäsi järjestää etäpalveluina digitaalisesti / sähköisesti ja miksi? (Sähköiset palvelut tarkoittavat esimerkiksi tietokoneen tai puhelimen ja internetin avulla tapahtuvaa asiointia etäyhteydellä.)

11. Millaisia palveluja mielestäsi voitaisiin järjestää liikkuvina, asuinalueellesi tuotuna palveluina ja miksi?

12. Mitä muuta haluaisit sanoa maaseudulla tarjottavien palvelujen kehittämisestä?

Kyselylomakkeen saatekirje

Kutsun teidät yli 65-vuotias maaseudulla asuva, osallistumaan opinnäytetyöhöni, jonka aiheena on ikääntyvien kokemukset palvelujen saavutettavuudesta ja tuen saamisesta maaseudulla. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Pohjois-Savon Kylät ry.

Opinnäytetyön tarkoituksena on muodostaa käsitys ikääntyvien kokemuksista palvelujen saavutettavuudesta ja niiden kehittämisestä maaseutualueilla. Tavoitteena on selvittää mistä maaseudulla asuvat ikääntyvät saavat tukea.

Voit osallistua opinnäytetyöhöni vastaamalla verkkokyselyyn, jolla selvitetään millaisia kokemuksia teillä on palvelujen saavutettavuudesta, mistä saatte tukea ja miten te kehittäisitte maaseudulla tarjottavia palveluja.

Kyselyyn vastataan nimettömänä tietoturvaisella Webropol-ohjelmalla. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Vastaamalla kyselyyn annat luvan käyttää kyselyn vastauksia nimettömänä opinnäytetyössä. Kerättyä aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyössä ja aineisto poistetaan työn valmistumisen jälkeen. Vastaaminen kestää noin 10-20 minuuttia. Kysely on avoinna 14.1.-2.2.2025.

Kiittäen

Elina Hartikainen

Geronomiopiskelija, Karelia-ammattikorkeakoulu

2204161@edu.karelia.fi

Opinnäytetyön tietosuojaseloste

Opinnäytetyön tietosuojaseloste

Vastaaaja:

-

Vastaus:

25.04.2025, 13:29 - 25.04.2025, 13:46

1. Tietosuojaselosteen täyttäjän sähköpostiosoite *

Sähköpostiosoite	2204161@edu.karelia.fi
------------------	------------------------

2. Opinnäytetyön tekijän yhteystiedot *

Nimi	Elina Hartikainen
Puhelinnumero	040 XXX XXXX
Sähköpostiosoite	2204161@edu.karelia.fi

3. Opinnäytetyön nimi *

Elinvoimainen maaseutu ikääntyvien tukena - Ikääntyvien kokemuksia tuen saamisesta, palvelujen saavutettavuudesta ja palvelujen kehittämisestä maaseudulla

4. Opinnäytetyön toimeksiantaja *

Opinnäytetyöllä on toimeksiantaja, nimi:

Pohjois-Savon Kylät ry

5. Opinnäytetyön rekisterinpitäjänä toimii *

Opinnäytetyön tekijä

6. Rekisterinpitäjän yhteystiedot

Organisaatio	Ei vastauksia
Nimi	Elina Hartikainen
Puhelinnumero	040 XXX XXXX
Sähköpostiosoite	2204161@edu.karelia.fi

7. Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa *

Nimi	Elina Hartikainen
Puhelinnumero	040 XXX XXXX
Sähköpostiosoite	2204161@edu.karelia.fi

8. Kuvaa henkilötietoja sisältävän rekisterin sisältö *

Opinnäytetyössä käsitellään henkilötiedoista ikä ja sukupuoli. Muita henkilötietoja opinnäytetyössä ei käsitellä. Vastaaminen kyselyyn on anonyymia.

9. Perusteet henkilötietojen keräämiselle *

Opinnäytetyössä käsitellään henkilötiedoista ikä ja sukupuoli, jotta voidaan tarkastella vastaajien jakautumista eri ikäryhmittäin ja sukupuolittain.

10. Erityisten henkilötietojen käsittely *

Henkilötiedot eivät sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja

11. Henkilötietojen tietolähde *

Suoraan henkilöiltä itseltään, miten:

Opinnäytetyössä henkilötiedoista ikä ja sukupuoli kerätään sähköisen kyselyn yhteydessä.

12. Henkilötietojen käsittelyaika opinnäytetyössä *

Aloitusaikajankohta	01.12.2024
Suunniteltu päättymisaikajankohta	31.05.2025

13. Henkilötietojen käsittely opinnäytetyön valmistumisen jälkeen *

Henkilötietoja sisältävä aineisto tuhoetaan, miten:

Opinnäytetyössä sähköisen kyselyn avulla kerätty aineisto tuhoetaan opinnäytetyön arvioinnin jälkeen poistamalla aineistonkeruuseen liittyvät tiedot Webropol-järjestelmästä.

14. Kuvaa henkilötietoja sisältävän aineiston arkistointi *

Tietojen säilytysaika:	Ei vastauksia
Tietojen säilytystapa:	Ei vastauksia
Tietojen säilytysmuoto:	Ei vastauksia
Tietojen säilytysperuste:	Ei vastauksia

15. Henkilötietojen käsittelyperuste *

Rekisteröidyn suostumus

16. Henkilötietojen suojauksen periaatteet *

Aineisto kerätään ja säilytetään rajatun ajan Webropol- järjestelmässä.

17. Henkilötietojen siirto ulkopuolisille tahoille *

Henkilötietoja ei siirretä ulkopuolisille tahoille. Opinnäytetyön ohjaaja voi tarkastella dokumentteja opinnäytetyön ohjaukseen liittyen

18. Kuvaa henkilötietojen luovuttaminen ulkopuoliselle taholle *

Ei vastauksia

19. Automaattinen päätöksenteko / profilointi *

Ei tehdä

20. Siirretäänkö henkilötietoja EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle? *

Ei

21. Rekisteröidyn oikeudet

oikeus päästä henkilötietoihinsa
oikeus tietojensa oikaisemiseen
oikeus tietojensa poistamiseen
oikeus käsittelyn rajoittamiseen
oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen
tietojen käsittelyn vastustamisoikeus